

INLOOSEG

al: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

t. 23.

meny intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve 8 ft —

Fél évre 4 > —

Negyedévre 2 > —

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

A multak tanúsága — a jelen törekvése. Dr. Enyedi Mátyas, kolozsvári rabbtól. — Áldott szellem (Vers). Palágyi Lajostól. — Reminiscentiák. Tenczer Páltól. — Az új exodus. Ismerteti: Vámbéry Ruzstem. — A pesti rabbi ünnepeltetése. — Madridban. Szabolcsi Miksától. — Zsidó írók a legújabb magyar irodalomban. Róna Bálától. Énekek éneke Zempléni Árpédától. A Makkabeusok második könyvéből. — A pozsonyi zsidó hitközség ünnepsége. Büchler Sándortól. — Absalon. Eredeti tragoedia (Szépirodalmi mel-léklet). Irta: Makai Emil. — Az erősek. Bernstein A. elbeszélése. — Hírek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1892 december 25) 5653. Tévész hó (29 na-pos) 6-ika. Hétfő 7-ike. Kedd 8-ika. Szerda 9-ike. Csütörtök 10-ike. [Aszoro-betévész böjtnapja.] Péntek 11-ike. Szombat 12-ike. Hetiszidra: Vajechi. (Mózes I. könyvének 48., 49., 50. fejezetei.) Haftorah: Királyok I. könyvének 2. fejezete.

A multak tanúsága, — a jelen törekvése.

In memoriam.

Egy szellemes író egyszer azt mondta, hogy egy jó oldala van a jubileumoknak: az, hogy megtudják belőlük, milyen fiatalok nagy embereink. A mi ily formában áll az egyénről, az fordítva alkalmazható az összes-ségre: a jubileumok arra jók, hogy megtudjuk belőlük, milyen régi egy-egy nagy alkotás. Ha nem tudnók meg ma, tegnap nem hittük volna, hogy huszonöt éve mult, hogy törvénybe ment emancipációnk.

Huszonöt év az egyén életében nagy idő, az összességében arasznyi lételt jelent csupán. De a mint az individuum fejlődése zenithjére emelkedett, nyomban lefelé fordul az élet tengelye. Mig ellenben ott, ahol az életműködés nem szerves anyagvegyületek, hanem fejlődésre képes eszmék mozgató hatásához van kötve, hosszan eláll a nap delelő pontján; ott az élet, vagy a mi vele egy, a fejlődés, örökkévaló. Ugyanezért mi nem tekintünk vissza a lefolyt negyedévszázra a vénülő hajadon kelletlen rezignációjával, hanem a szenvedélyes

kertész csillog reményével, hogy a mag, mely huszonöt évvel ezelőtt elvetve lön, s immár sudar növendékfává fejlődött, valamikor terebélyes tölgygyé fog lenni.

Ha így a megemlékezés hatása alatt szemünk visszarévedez a multba, két idolum tűnik fel előttünk, a mint egymásba olvadni látszanak: a nemzet és a felekezet idoluma. Valóban az emancipáció fénye hozta csak igazán közel egymáshoz a nemzetet és felekezetet; csak ez a tény tette lehetővé, hogy míg hű követői vagyunk az öröklött vallásnak, ugyanekkor vérünket ontani kész, szerető fia legyünk a hazának is — belső ellentétesség nélkül. S ime, mivé lett, a mi csak szépséges virág volt akkor, huszonöt év alatt? Csak kívánnunk lehet, hogy felekezetünk mindegyik tagja olyan jó zsidó legyen, mint a milyen jó hazafi.

De a mint az emlékezés ereje mind jobban leemei a fátyolt a multról, ott áll előttünk szinte elevenné válva ama két férfi alakja, a kiknek egyenjogosításunkat első sorban köszönhetjük. Deák Ferencz és Eötvös József báró: a genialitás és a példaszerű hazafiság

igézó hatalmával letörték az elfogultság fekete pecsétjét a nemzet szivéről és ime e szivben annyi szeretet volt felhalmozva, hogy a nemzet egy értelmű elhatározással döntötte le a korlátokat, melyek polgárainak egy nagy, hasznos részét eladdig elválasztva tartották volt tőle: a magyar képviselőház 1867. december 22-ikén olyan jelenetnek volt színhelye, mely a zsidók emancipációja történetében egyedül a francia conventben találja párját.*)

Hogy az emancipáció törvénybe igatás hazafias tény volt, az kivilágosodik abból a tapasztalatból, hogy a mióta a zsidók a tény — bizony csak részleges — gyakorlati elismeréséből kifolyólag a közszolgáltatnak szentelheték erejüket, tették ezt annyi buzgósággal és önzetlenséggel, annyi lelkesedéssel és önmegtágadással, a mennyire csak ez a vallásánál fogva is idealistikus törekvésű faj képes, melyet bár úgy szoktak jellemezni, hogy szeret mindent a világon mértékkel mérni, mérleggel mérlegelni, ő mégis a napokat számlálhatja áhítatos kitartással, melyek a testi felszabadulás ünnepét elválasztják a lelki felmagasztalás emléknapijától.

Egy polyglott lakosságú országban, minő hazánk, az állameszme legerősebb oszlopa a nemzeti nyelv, mely minden politikai csodaszernél alkalmasabb eszköz az állam viszonyainak konszolidálására. A mit a honi zsidóság a kérdéses időszakban a nemzeti nyelv és a magyar állameszme érdekében a maga körében és azon kívül tett, azt pregnáns módon fejezi ki az a kettős tény, hogy páratlanul áll egy összeségnek felekezetünkhöz hasonlóan tökéletes beolvadása a nemzeti nyelvébe, érületébe és gondolkodásába egyfelől, és hogy a még az imént idegen ajkú zsidóság ma leghivebb öre és terjesztője a magyarságnak és állameszmeinek az ország exponált vidékein másfelől.

*) A törvényjavaslat egyhangú elfodása 22-ikén történt, a király szentesítése 27-ikén, kihirdetése 28-ikán. L. az Egyenlőség előző számát,

kedés.

g a z d a

karöltve. E

huszonöt évben e

viden elmondani. De

szélni dicsekedés szinezete r

a holtakról szólani pedig

elmondása nélkül lehetetlen, ^{szóval} am

említésére szoritkozunk, hogy kiválóan földmivelő nemzetünknek a zsidókban meglevő, habár eredetileg mesterségesen beléjük oltott kereskedői szellem kitünő szolgálatokat tett kereskedelmünk és iparunk fejlesztése munkájában.

Bátor még nem tettünk meg mindent, a mit tudunk és akarunk. Ám a nemzet is adóunk még egy nagy »becsületbeli tartozással.« Van polgári, de nincs felekezeti egyenjoguságunk; az egyénnek van, de a felekezet egyetemének nincs még joga és becsülete hazában. Azt a hitet tápláltuk magunkban, hogy az emancipáció huszonötödik évfordulóját egyszerre fogjuk megülni a receptió kivívásának ünnepével, mert lehetetlennek látszott, hogy a ki megvetette a szabadságunk alapját, a nemzet ne akarná a nagy alkotást betetőzni. De ha el eddig hiunak bizonyult a remény, megingathatatlan a mi hitünk és bizodalunk, hogy a nemzet nem akarhat megállani azon a féluton, a hol oly sokáig elmaradt vala, hogy receptiálni fogja azt a vallást, melynek követőit egykor emancipálta. És eljő még az idő, hogy a nemzet szánni fogja a hibát, melyet akkor követ el, midőn oly sokáig késlelteti a bennünket megillető jog megadását és örömét fogja találni az erényben, melyet akkor gyakorolt, midőn oly hálás polgárokat vett fel keblébe.

Ime a multnak tanúsága és a jelen törekvése.

És a jövő feladata?

Ha végig hasít az eke vasa a letarolt mező testén, gondoltál már a fájdalomra, melyet az édes anyaföld csak azért tűr el, hogy léged tápláljon? A zsidóság magára ismerhet ama

merész képen: «Hátamon szántottak a szántók, hosszan vonták larázdáikat.» Nos hát álljunk boszut szenvedéseinkért, miként boszszut áll a termőföld: szenteljük a nemzetnek erőnk javát, tápláljuk a hazát forró szerelmünkkel. És ha arra tanítjuk gyermekeinket, hogy: «hidd az egy Istent», tegyük hozzá: «és szeresd a hazát!»

Jőjjetek, imádkozzatok!

«Isten áldd meg a magyart!»

Budapest, deczember 23.

Enyedi Mátyás dr.
kolozsvári zsidó pap.

ÁLDOTT A SZELLEM . . .

— Az emancipáció jubileumára. —

*Áldott a szellem, mely bejárta
A nagyvilág minden zugát,
A mely körünkbe is hatolva,
Egy népet keltett új hajnalra,
Egy népnek végre visszaadta
Elrablott, ős ember-jogát.*

*Áldott a szellem, égi szellem,
Mitől megifjul a világ,
Mitől szétrebben érdek, tévely,
Megalkuvás és gyáva kétely,
Mitől eltűnik a vak éjjel,
Elbítélet, szolgaság.*

*Áldott a szellem, melynek útja
Diadal a világon át,
Mely ellen nincs a gaznak vára,
Nincsen korlátja, féke, zára,
Mint napsugár, mint légnek árja
Lelkebbe lopja be magát.*

*Áldott a szellem, mely körünkbe
Későn bár, mégis eljutott,
És el fog jutni újra, újra,
S a vénuilt nemzet megifjulva
Tör hősi kedvvel hősi utra,
Teremtve szépet és nagyot.*

Palágyi Lajos.

Reminiszcenciák.

Közvetlenül a koronázás után, 1867. év július havában a főváros legkiválóbb polgárai, kiknek élén az akkoriban visszatért Klapka tábornok és a politikai világ legnépszerűbb alakja, Szentkirályi Mór állottak, «Egyenlőségi kör» czim alatt nagy befolyású társulatot alapítottak, amely a napirenden levő politikai kérdésekkel behatóan foglalkozott. Klapkán és Szentkirályin kívül ott voltak fitrokonaink közül Barnai Ignác, Mezei Mór, Schweiger Márton és dr. Mandel Pál mint alelnökök. Jegyzökként működtek Bródy Zsigmond és e sorok írója. Csak a napokban mult 25 éve, midőn az elnökség a kör összes tagjait és egyéb a fővárosban lakó czelebritásokat egybehitta, napirendre kitűzvé a magyarhoni zsidók emancipációját.

Kilencz szónok volt bejelentve és e 9 között egy alig 22 éves fiatal ember, akinek fényes tehetségét csak a hozzá közel álló jó barátok ismerték.

Beszédének első néhány mondata ragyogó stílusban foglalva, a legjobb hatást tette a hallgatóságra; de csakhamar megzavarodott a fiatal szónok és csakis nagy erőmegfeszítéssel volt képes eszmékben gazdag, remek bezzédét elmondani.

Szomszédomnak — 25 éve annak, de úgy emlékszem reá, mintha most történnék — Bródy Zsigmondnak azt sugtam fülebe: „ebből a fiatal emberből aligha lesz valaha szónok.“ S ez a fiatal ember nem volt senki más, mint akkor Dux, most Dóczy Lajos.

Néhány hónap előtt Tátra-Füreden találkoztam Dóczyval. Megkérdeztem tőle, emlékszik-e még az «Egyenlőségi kör»-ben a zsidók emancipációjáról tartott beszédére.

— «Hogyne!» válaszolt «hisz az volt első és utolsó beszédem.»

Lehetséges, hogy ha Dóczynak ez első beszéde sikerül vala, tartott volna egy másodikat, harmadikat és lett volna belőle nagy szónok is, de azt hiszem, ha utólérte volna hazánk legnagyobb szónokait, még mindig nem érte volna el azt, amit elért mint író munkái által, melyek a nemzet számára megmaradnak örökítve még azon időre is, a midőn az a legnagyobb szónokok beszédeiről már nem fog tudomással birni.

Falk Miksa 25 évi jubileuma eszembe juttatja, hogy ugyanazon a napon, melyen az említettem gyűlés dél előtt 11 órakor megtartatott, a «Pester Lloyd»-ból kilépett szerkesztőségnek első száma mint «Ungarischer Lloyd» jelent meg és ugyancsak az nap délután az új ideiglenes szerkesztőség, élén Bródy Zsigmonddal, kiadta a «Pester Lloyd» első esti lapját.

Ez ideiglenesség csak rövid ideig tartott és dr. Falk Miksa Bécsből Budapestre érkezvén, 24 órával a zsidó emancipáció előtt, meairta a «Pester Lloyd» vezércikkét e czim alatt: «Die letzten Mohikaner,» és ebben ostromozta a felsőház azon néhány tagját, akik még a zsidó emancipáció ellen felszóltak.

Ez a cikk a közönségre oly hatást tett, hogy talán az emancipációról sem beszéltek többet, mint a jelzett cikkről. Magam is elévén ragadtatva, épen az egyenlőségi körben kifejezést adtam elragadtatásomnak egy barátom előtt.

Derék, tudós jó barátom, ki azóta már sirba szállott. nyilatkozatomra inígyen reflektált:

— Én, lássa, nem vagyok meglepetve, mert én már

30 évvel ezelőtt jósltam meg, hogy Falk Miksából nagy ember lesz. Történt pedig a dolog következőképen:

— Tizenhat éves ifju voltam akkortájt, midőn a kíváncsiság az izr. hitközség fitanodájának vizsgálataihoz vonzott; a bemutatott eredménynek tanuja akartam lenni. Az iránytanban egy Treuer nevű tanító adott oktatást; míg a harmadik osztálybeli tanulókat vizsgáztatta, azalatt a negyedik osztálybelieknek értekezést kellett írniok a tavaszról.

Több fiu felolvasta dolgozatát, de csak egyé ragadta bámulatra a közönséget, és ez egy fiunak neve Falk Miksa volt.

Ezt nekem a pesti izr. hitközség boldogult tudós főrabbi fia, Schwab Dávid beszélte el, aki későbbben haláláig épen a Pester Lloydnak mint egyik legkiválóbb munkatársa szerepelt.

Ma, 25 évvel az emancipáció után, ha azt kérdezik, hogy ki volt az, vagy kicsodák voltak azok, akik ez irányban a legnagyobb érdemeket szerezték és akik leginkább érdemelnék meg, hogy róluk megemlékezzünk, nem lehet mással válaszolni, mint azzal, hogy arra nem volt befolyása egyes embernek, még akkor sem, ha az a legérdemesebb is és így nem veszem ki Hirschler Ignácot sem, aki akkor a zsidók élén állott, hanem befolyása volt az összeseknek, azon nemzeti szellemnek, amely áthatotta az egész magyarhoni zsidóságot és azon szellemnek legfőképpen, mely áthatotta a nemzetet és a nemzetnek élén ennek legérdemesebb fiait, Deák Ferencz és Bárány Eötvös Józsefet. Emléküket minden magyar zsidó örökké fogja áldani.

Tenczer Pál.

Az új exodus.

v.

Minthogy az üldözötteknek nem engedték meg, hogy Berlinbe mehessenek, Hamburg volt az első német város, melyet megláttak. Az 1891-ben Berlinben alakított zsidó-bizottság nehéz és emberséges munkát végzett, midőn magára vállalta, hogy a száműzötteket fogadja és továbbítja. Ennek vezetése alatt állottak a határ különböző pontjain levő Sichtungskomiték. Így pl. Ruhelebenben minden vonatot a bizottság néhány tagja várta, kik az üldözötteknek egy csésze édes teát és fehér kenyeret, a gyermekeknek pedig tejet adtak. Tragikus történeteket beszéltek el az első száműzöttek félelméről, akik pészach első napján történt moszkvai üldözésük elől menekültek. Midőn ezek Ruhelebenbe érkeztek, a vasuti igazgatóság a bizottság kérelmére megengedte, hogy egy használatlan tunellben pihenjenek és étkezzenek. A szegény szerencsétlenek, kiket még a kiállott szenvedések okozta rémület tartott fogva, nem bírták felfogni, hogy ők jó barátok közt vannak. Az eléjük tett ételekhez nem mertek hozzányulni és különösen félték a tunellbe belépni, a mely orosz börtönként tünt fel szemek előtt, sőt néhányan, ezt megpillantva, azt hitték, hogy nem is Németországba, hanem Szibériába vitték őket. Egy nő a helyett, hogy az alagutba lépett volna, megragadva két kis gyermekét, a herobogó vonat alá vetette magát

és a körülállóknak csak nehezen sikerült őt az önkéntes haláltól megmenteni.

De az exodus tanulmányozásának igazi helye Hamburg. Frederic Harold, a ki szemtanuja volt a hamburgi bizottság munkásságának, azt állítja, hogy soha hámulatraméltóbb, céltudatosabb filantropiát nem látott, mint az, melyet a zsidó-bizottság gyakorolt. Hamburgban a zsidók üldözésének még csak árnyéka sem merült fel, s midőn az antiszemita örültség Berlinben tetőpontját érte el és Stöcker Hamburgba ment felolvasást tartani, a hallgatóság a szó szoros értelmében kiverte a teremből. Pedig a zsidók a hamburgi lakosságnak csak 4 százalékát képezik, míg ellenben a városi tanácsban 10 százalék, a főiskolák hallgatósága közt 20 % a számuk. A hamburgi zsidó büszke, szabad gondolkozásu ember, miért is az egész hitközség köztiszteletnek örvend. Ilyen emberekből áll az a bizottság, mely azokról az üldözöttekről gondoskodik, a kik innen indulnak ki új hazát keresni és itt-tartózkodásuk alatt, mely rendszerint 10—14 napra terjed, ingyen ellátják őket ruházattal, élelemmel, lakással, sőt arról is gondoskodnak, hogy az uton semmiben se lássanak szükségét. Külön konyhát állítottak fel, melyben zsidó ritus szerint főztek s ez a konyha négy hónap lefolyása alatt körülbelül hatszázezer ebédet szolgáltatott az üldözötteknek. Mindazoknak a számát, kik 1891. június elseje óta 1892. tavaszáig Hamburgban megfordultak, százezerre teszik, a kik közül csak huszonötezerre rug azoknak a száma, a kik itt-tartózkodásuk alatt semminemű segélyt nem vettek igénybe. A központi bizottság által gyűjtött összeg meghaladja az 1 millió forintot. — Minthogy pedig a Hamburgon át menekültek az összes menekülteknek csak egy negyed részét képezik, a legkedvezőbb számítás szerint 400,000 emberre megy azok száma, kik otthonukat és szülőföldjüket odahagyni kényszerültek.

Tulhaladná ez ismertetés keretét, ha mindama törekvéseket tárgyalnám, melyek a szerencsétlen nép letelepítésére irányulnak s a melyek többé-kevésbé alig haladtak túl a kísérlet stádiumán. Az angolszász faj, mely az elnyomott és üldözött népeknek mindenütt menedéket nyújt, az orosz zsidókért még nem tett sokat s néhány amerikai gyarmattól eltekintve, alig mutathat fel reális eredményt. De ezen sorstól üzött nép, bárhová vesse is a végzet, új erőt fog meríteni s gyermekei vagy unokái szabad emberek lesznek, a kiknek nem kell a korbáctól vagy az éhhaláltól rettegniök. Míg ellenben az az isteni jogra hivatkozó, embertelen hatalom, mely emberi és isteni törvényt egyaránt lábbal tipor, mint a bagnó fegyence homlokára bélyegezve fogja viselni az «új exodus» szavakat. Pirulni és szenvedni fog a jelen büneiért a jövő nemzedék, ép úgy, mint pirult és szenvedett a multért a jelen.

Vámbéry Rusztem.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése **decz. hó végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

egész évre 8 frt — »
fél évre 4 frt — »
negyed évre 2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre 7 frt — kr
fél évre 3 frt 50 »
negyed évre 1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala,
Budapest, Váci körut 3. sz.

Hirek.

A pesti rabbi ünnepeltetése — Madridban.

Megirtuk annak idején, hogy az Északamerikai Egyesült-Államok zsidósága a chicagói világkiállításra, melyet a nagy köztársaság Amerika felfedezésének 400. évfordulója méltó megünnepelésére rendez és melyet a 1893. év május 1-én fognak megnyitni, munkát készül bemutatni, mely történeti alapok nyomán demonstrálja, mily kiváló része volt annak idején a zsidóságnak az új világ felfedezésében. Megirtuk azt is, hogy e munka megírására a new-yorki «B'nei B'risz» rend azt a férfit kérte fel, kit a tudományos világ a spanyol zsidók történetének szakmájában feltétlenül a legelső tekintélynek ismer el és a ki különben is a modern zsidó irodalom és különösen a zsidó történetírás egyik legünnepelebb alakja, t. i. dr. Kayserling M. a pesti zsidó nagyhítközség rabbiját.

A New-Yorkból vett felhívás megjegyezte, hogy ha dr. Kayserling szükségét találná annak, hogy kutatás céljából Spanyolországba utazzék, azt Amerikában annál szívesebben vennék és a megbízók örömmel késznek nyilatkoznak, hogy e tanulmányútján tőlük telhetőleg támogassák. Dr. Kayserling engedett a felszólításnak, kutatásait már a nyáron a bécsi császári bibliothekában és a gráci tartományi könyvtárban megkezdte és mult hó 8-án, ellátva magas helyekről eredő ajánlólevelekkel, az országba indult, hol a zsidóság a Makkabeusok óta a legfényesebb korszakát élte, de a hol gyötrelmen is annyin ment keresztül, mint sehol és soha az egyiptomi rabszolgasága óta.

Az uton való első szombatját dr. Kayserling Milánóban töltötte, hol a híres Ambrosiánában tárgyát illetőleg a becsesebbnél becsesebb adatokat találta és a hol különben is a zsidó történetírásra nézve valószínű kincsek vannak eltemetve. Az olasz városok közül még Genuában töltött 3 napot, helyesebben a genuai városi bibliothekában, mely a Columbus-iro-

dalomra nézve gazdagabb, akár a madridi királyi könyvtár. 36 órai egyfolytában való utazás után legelőször spanyol földet köszönhetett a tudós rabbi, ki erről a földről annyit írt, történetével annyit foglalkozott. Barcelonában van az Archivo de Coronna d' Aragon nevű kézirat-gyűjtemény, a világ egyik legnagyobb e nemű irattára. Ez Kayserlinget 9 napig költötte le. Duskálhatott a százados por lepte irtó kincsekben és másolhatott kedve szerint. Csak november 24-ikén utazott Madridba, melytől 24 órai ut választja el Barcelona városát.

Madridban Kayserling felkreste Dubsky gróft, Monarchiánk nagy követjét Spanyolországban, kihez Kálnoky gróf külügyminisztertől meleg ajánló levele volt és ki kitértető szívéllyességgel fogadta rabbinkat, kit rögtön el is kísért a madridi állandó Columbuskiállításba, hol ennek elnökének, Don Fidel Fitának kegyeibe ajánlotta. A kiállítási elnök dr. Kayserlinget, mint a madridi királyi akadémia tagját, kedves collegájaként üdvözölte és a lehető legnagyobb szeretetreméltósággal rendelkezésére bocsájtotta a kiállítás összes héber textusait.

Harmadnapra az akadémia ülést tartott, melyre Kayserlinget külön meghívták és a hol oly megtiszteltetésben részesült, minővel rabbi nemcsak Spanyolországban, de más országban is alig dicsekedhetett valaha. Saavedra, az akadémia alelnöke és volt minister üdvözölte Kayserlinget, kinek érdemeit a spanyol irodalom és történetírás körül a legjobban az akadémia képes megítélni, mely őt ezért tagjává választotta és a mely szerencsésnek mondja magát, hogy személyesen üdvözölheti. Kayserling köszönő szavai után Cesareo Duro, híres spanyol történetíró egy óráig tartó felolvasásában ismertette Kayserling tudományos működését. Don Fernandes y Gonzalez erre egyenként tárgyalta Kayserling mindazon műveit, melyek Spanyolország történelével foglalkoznak. Dicsőítő beszéd volt ez Kayserling munkáságára, melyre büszke lehet nem csak ő, de hitközsége is. Don Fidel Fita Kayserlingnek egy kiállításbeli héber textusról Madridban írt dolgozatát olvasta fel azután, úgy, hogy az ülés kétharmadát Kayserling és munkái méltatása töltötte ki.

A míg a spanyol fővárosban tartózkodott, az ottani lapok ismételve ismertetéseket közöltek róla, és minhogymeg volt írva, hogy a kiállításban textusokat másolva tölti az egész napot, igen sokan mentek el dolgozóterembe, hogy magukat a rabbinak bemutassák, köztük a madridi társadalom legelőkelőbbjei De Orsuna hercegné, Madrid egyik legszemélyesebb és legmíveltebb hölgye, a ki szintén eljött a kiállításba, hogy a híres rabbi-val megismerkedjék, félórás társalgás után ebédre hívta meg Kayserlinget, ki sokat éhezett ugyan Spanyolországban, miután rituális hus ételeket sehol sem kapott, úgy, hogy az egész idő alatt tejjel, tojással, hallal élt, a hercegi meghívót ennek daczátá, helyesebben épp ezért nem fogadhatta el. Ott tartózkodása utolsó napján két előkelő látogatása volt Dr. Kayserlingnek. A rabbit fel-

kereste lakásán Dubszy gróf, madridi nagykövetségünk, a kítől a rabbi nagy fájdalomra és képzelhető meglepetésére megtudta, hogy hitközségi elnöke, Wahrmann Mór meghalt; később Trochu gróf, a regenskirályné adjutánsa látogatta meg, ki Kayserlinget értesítette, hogy Ő felsége érdeklődik iránta és Dubszy gróffal beszélt is róla. Ő felsége pár nap mulva, mielőtt megszűnnék a kormányváltás fogadni fogja a külföldi tudóst. Dr. Kayserlingnek azonban számolva voltak napjai (a könyvet április végére el kell készítenie) és a kiténtetésről le kellett mondania

Madridból Toledo-ba utazott, hol egy napig tartózkodott és a hol szemügyre vette a hajdani híres zsinagógát, (később Santa-Mária temploma), mely még ma is Spanyolország egyik legszebb és legérdekesebb épülete. Felkereste aztán Alcala de Hinares híres inquisícióbeli levéltárát, melyhez eddig csak kevesen fértek, és a hol Kayserling 3 napot töltött másolással.

Saragossát is meglátogatta. hajdan Spanyolország legtekintélyesebb zsidó hitközségét hol annyi halhatatlan zsidó tudós és költő, hol annyi hatalmas zsidó államférfi élt, Saragossában van a spanyol korona levéltára, mely Kayserling előtt szintén megnyitott és a hol 4 napig dolgozott. Visszatért aztán Barcelonába, honnan f. hó 18-án reggel vonatra ült, hogy Dél-Franciaországon, Schweiczon és Ausztrián keresztül Budapestre utazzék, hova 21-ikén este érkezett meg.

Az adatok, miket Kayserling tárgyára vonatkozólag talált, meglepték őt magát is. Amerikai hitközségeink büszkék lehetnek majd az osztályrésze, mely a Columbus vállalkozásában a zsidóknak jutott, de büszkék lehetünk mi is, kik dr. Kayserlinget magunkénak mondjuk és kit teljes szívből üdvözlünk munkásságához és a nagy és ritka kiténtetésekhez, melyeknek tárgya volt Spanyolországban

Sz. M.

— **Gyászistentisztelet** Siratott, nagynevű elnöke emlékére a pesti zsidó nagyhitközség f. hó 28-án délelőtt 11 órakor gyászistentiszteletet rendez a dohány-utcai templomban. Az alkalmi gyászbeszédet Dr. Koh n Sámuel pesti rabbi fogja tartani.

— **Emlékbeszéd Wahrmannról.** Neumann Ármán dr. orsz. képviselő, mint előre jelezve volt, a múlt szombaton a bécsi izr. «Union» egylet fölkérése folytán emlékbeszédet tartott Wahrmann Mór fölött. A nevezett egylet ez alkalomra közgyűlést hívott egybe, melyen olyan nagy számmal vettek részt, hogy a bécsi börtönpületben a keresk. és iparkamara nagy terme zsúfolásig megtelt a válogatott közönséggel. A gyászoló család Wahrmann J. és Sándor, továbbá m. Krausz Izidor által volt képviselve; a pesti hitk. előjárósága több tagjával vett részt és az osztrák főváros előkelőségei között Kronawetter és Bloch M. dr. rabbi képviselők, Sliaszny, Djörup, Tagleicht és Lang község tanácsosok, Leinbach börtönetkár stb. jelentek meg az élénk ovációval fogadott felolvasó az egybegyűlteknél Grünfeld dr. egyleti elnök részéről történt üdvözlése után hozzáfogott Wahrmann egész közéleti szereplését felölelő, rendkívül sikerült, terjedelmes emlékbeszédéhez. A bevezető sorokban rokonszenves szavakat szentelt a meghívó egyletnek is, mely a társadalmi egységesítés elvét képviseli s eme irányánál fogva a meg-

boldogulttal hasonló czélt szolgált. Majd nagy vonásokkal szemléltetővé tette a magyarországi viszonyokat, melyek között Wahrmann működött s evvel kapcsolatban megrajzolta színes képben azt az általános gyászt, mely spontan megnyilatkozott. »Wahrmann — mondá a felolvasó — a szó legtisztább értelmében hazafi volt, Magyarország pénzügyi consilidálása érdekében kifejtett működése Magyarország történetében mindig arany betűkkel lesz följegyezve. Hogy az országban milyen becsült állást foglalt el, kitetszik abból, hogy a magyar parlament elhunytá alkalmából a legnagyobb tiszteletben részesítette. A törvényhozás fejei, minden parlamenti tag, még politikai ellenfelei is, valamint a beláthatlan embertömeg kísérte el utolsó útjára.« — Majd politikai és felekezeti szereplését ismertette nagy avatottsággal és egyéni meg politikai jelleméről nyújtott rokonszenves képet. E közben az antiszemizmusról a következőképpen nyilatkozott: „Mint valami romlasztó mérges lehelet szakadt ez a gyalázatos mozgalom Magyarországra és ott megtelepedni igyekezett. A tiszta-eszlári affairben próbálkozott a mérges seb fölfakadni. De csak igen rövid időre sikerült a kedélyeket megbolygatni és az ország lakossága között a gyűlölséget és széthuzást vetnie. A lakosság egészséges érzéke, a magyarok nemeslelkűsége és lovagias jelleme leküzdötte ezt a betegséget, mint valami könnyű lázrohamot. Wahrmann akkor nemcsak a parlamentben küzdött tüzes szavakkal a hitványság ellen, hanem szavaiernt más téren is meg tudott felelni és farkasszem nézett a halállal.“ — A kitünő emlékbeszédet, mely a magyar hazát szinte az ígéret földjének tüntette fel a halgatóság előtt, a jelenlegi liberális irányzat ismertetésével fejezte be a felolvasó. A jelen voltak erre fölláltak s szünni nem akaró tetszésnyilatkozatokkal halmozták Wahrmann életének és működésének ismertetőjét aki, ha a magyar nyelvet is olyan mesterileg és művészi tökélyvel kezeli, mint a felolvasás német nyelvétét — bizonyára a magyar parlament legkiválóbb szónokai között foglalna helyet. Végül az egylet elnöke meleg köszönetet mondott Neumann Ármán dr.-nak.

— **Wahrmann emlékezete.** Nagy-Atádon a magyar zsidóság páratlan veszteségéről két ízben is megemlékezett, Kelen dr. a ker. főbábjja, még pedig a f. hó 10-iki ifjusági istentiszteleten és f. hó 17-ikén a chanuka-szombati alkalmi beszédben, mely utóbbi különösen gazdag szentirási idézeteivel, és formai tökélyével nagy hatást keltett. — Szeniczen szintén a chanuka ünnepi szónoklat nyújtott módot a község rabbijának Marmorstein Lipótnak, hogy Wahrmann Mórrol, mint a nemzet nagy veszteségéről, szívhez szóló szavakban emlékezzék meg. — Körmen den Chanuka-szombat napján Ehrlich Miksa rabbi igen szépen emlékezett meg a magyar zsidóság gyászáról, Wahrmann Mór haláláról, kit a Makkabeusokhoz hasonlított s mint a szabadságnak egyik harcászát ünnepelt. Az e g r i statutquo hitközségben a chanuka-szom-

bati istentiszteleten S c h w a r c z Miksa dr. rabbi, lendületes alkalmi beszédet tartott, melynek során a Makabeusok és Wahrmann Mór között vont találó párhuzamot, mint akik isteni és világi eszmékért egyaránt tudtak lelkesedni. Beszéde a hallgatóságot könyekig megindította.

— **Congresszusi rabbi magyarul gyászbeszéde orthodox rabbi ravatalánál.** Vesszük a következő érdekes tudósítást:

Tisztelt Szerkesztő Uram!

Bizonyára olvasta már azt az elszomorító újságot valahol, hogy a szegény tabi pap, a magyar orthodoxiának egyik kiváló oszlopa, a ki hivatását épp oly komolyan és szentül fogta fel, mint a hogyan zsidó vallásos meggyőződése életének s hitének egyik alkotórészét tette, a chanuka előestéjén rövid szenvedés után, 60 éves korában — meghalt.

Hogy a temetésén Somogy vármegye székhelyének zsidó (persze «neolog») községe is képviseltette magát papja által, bizonyára szintén nem kerülte el légyelmt. Az ilyen sajátságos fusio iránt, reményem, széles körökben találkozik talán kis érdeklődés, azért hadd mondok el a dolog hogyan történt.

Chanuka első napján a kaposvári zsidó hitközség sürgőnyt kapott arról, hogy a tabi pap a megelőző éjjel hirtelen meghalt és temetése decz. 15-én chanuka második napján megy végbe.

Hitközségem kértére azonnal kocsióra ültem, hogy kartársam temetésén hitközségemet képviseljem. Hogy ott szónoklatot tartsak, arra nem is gondolhattam, mert a) rekedt voltam; b) mert joggal hibettem, hogy sem az orth. hitközség, sem a jelenlevő orth. papok a neolog hitközség papját beszélni nem fogják engedni, a mint ez tényleg a bold. paksi rabbi temetésén meg is történt. É miatt papi ruhámnak csak egy részét vittem el magammal. De mily meglepetést kelle érnem. Először nagyon feltűnőnek s furcsának találtam, hogy az orth. papok a szomszódos megyékből s községekből (Hőgyész, Paks, Görbő, Gyöngy, Fehérvár, Győr, Mosony, Pozsony, Kis-Márton stb.) szegény collegájukat az utolsó perczben mindenféle ürügy alatt cserben hagyták, úgy hogy a rokon sárbogárdi papon kivül egyetlenegy orth. pap sem tartotta érdemesnek a kiváló jámbor studentos «Nachasz Binjamin» végtisztességére eljönni. A temetésre különben százával özönlött a környékből minden pártáryalatu zsidó hitközségek képviselője, a kik ott mind élő tanuságot tettek az egy zsidóság megdönthetetlen igazsága mellett (Tenyőd, Tamási, Kazár, Siófok, Andocs stb.) A temetés délelőttjén a tabi hitközség s kerülete népesebb közgyűlést tartott, a melyen majdnem egyhangulag elhatározták, hogy a bold. pap családjára való tekintettel, annak utódjaul papi székebe annak fiát, Breuer Bernátot megválasztják, a mely választás humánus gondolkozásra s a megboldogult iránt fönnálló határtalan tiszteletére vall.

Két órával a temetés előtt a közgyűlés megbizta elnökségét Herzog Mór s Oesterreicher N. urakat, miképp kérjenek fel engem az éppen akkor érkezett kaposvári papot, a halotti beszéd megtartására. Egy orth. hitközségnek e határozatát egy congr. hitközség rabbijával szemben eléggé méltatni s helyeselni nem

is lehet. Én kijelentettem, hogy e megtiszteltetést szívesen elfogadom, de azon föltétel mellett, hogy magyarul beszélhessek, mert nem tehetem, hogy mini Magyarország legmagyarabb megvéje székhelyének főrabbiája, másként, mint magyarul tartsam a gyászbeszédet. Az elnökség e feltételemet elfogadta, ami becsületére válik. A megboldogult három fiának, a sárbogárdi papnak s Strasser S. L. talmudtudósának (Keszav Szófer veje) beszédei után én a kaposvári cong. hitközség főrabbiája magyarul gyászbeszédet mondtam a tabi orth. hitközség orth. papja, Breuer Farkas fellett s azt fejtegettem, hogy mint a heti proph. leczkében olvasható, az elhunyt teljesítette az Isten angyala által Józua főpappnak kijelölt négyes feltételt, hivatásában t. i. Isten útjaiban járt, teljesítette Isten parancsolatait, működött az Isten házában és annak pitvaraiban: vallásos iskoláiban. (Zecharja 3 7.) A beszéd, azt hiszem, általános elismerést s mély hatást keltett az egybegyűlt gyászolóknál, valamint a helység jelenlevő hatósági személyeinél is, amit abból is következtetek, hogy a tabi hitközség háláját fejezte ki előttem, hogy kitéve magamat a három napi ut nagy fáradozmainak, az elhunytak érdemeit oly lelkes szavakkal méltattam.

E tények oly fényesen beszélnek, hogy magyarázatra nem szorulnak. A megboldogult életrajzi adataiból még csak annyit mondok el, hogy Breuer Farkas rabbi Tabon 21 évig, ezt meglőzőleg pedig Ragedorfban 15 évig élt szent hivatásának. Ezen idő alatt több talmudikus művet írt, melyek közül egy-kettő nyomtatásban is megjelent, a többi meg irodalmi hagyatékát képezi. Képességeinek éles eszével legszebb elismerése az, hogy bonyolultabb talmudi kérdésekben a külföld is sokszor kért tőle tanácsot.

Dr. Herzog Manó.

kaposvári főrabbi

— **A muraszombati hitközség gyásza.**

K a u f m a n Lipót, a muraszombati hitközség elismert talmudtudós hírében álló rabbija 78 éves korában 41 évi áldásos működés után m. szerdán jobblétre szenderült. A vesztés község a környékbéli rabbikkal nyomban táviratilag közölte gyászát s a temetésre érkező pályatársak nem mindennapi részvétellel találkoztak az elhunyt koporsója körül. A f. hó 16-iki temetés alkalmával valósággal ellepte a gyászoló közönség a halottas házat és a zsinagóga terét s mikor a koporsót a templom előcsarnokába vitték, ott alig, hogy a város felekezeti különbség nélkül megjelent értelmességének jutott hely. A gyászbeszéd sorát az elhunyt fia: Kaufmann Adolf, bellatinczi rabbi nyitotta meg, utána S c h w a r c z Jakab csáktornyai és Ne u m a n n Ede dr. nagykanizsai rabbi méltatták a megboldogult érdemeit szívesen szólóan és különösen az utóbbi remek formában is. Több gyászima eléneklése után hosszú menet kísért a nyugovóra tétet a temetőbe, ahol régi szokás szerint a főhelyen tették örök pihenőre. A gyászszertartásra érkezett rabbi, pénteken késő dalután fejeződve be a temetés, szombaton is Muraszombaton maradtak és Ne u m a n n Ede dr a község felkérése folytán Chanuka szombat napján olyan, alkalmi beszédet mondott

a zsinagógában, minőt a tudósítás szerint ott még nem hallottak és a mely sokáig emlékében fog élni a mura-szombati zsidóságnak.

— **A kultuszminiszteriumi kath. ügyek előadója a receptióról.** Iva n k o v i c s, a kultuszminiszteri új osztálytanácsos, aki múlt télen, mikor a szegedieknek egyik képviselőjelöltje volt, igen rokonszenvesen nyilatkozott már a zsidóvallás egyenjogusítási mozgalmáról, a „Szegedi Híradó“ egy interjúja szerint ismét figyelemreméltó becses nyilatkozatot tett a receptió mellett. Az új kultuszminiszteri osztálytanácsos szerint a zsidó felekezet recipiálása természetes folyamánya az 1848 és 1868-iki törvényhozási intézkedéseknek. A katolikus egyház szempontjából a receptió nem sértő, bárha az egyes rendelkezések, minő pl. az áttérésre vonatkozó, ilyen jellegűek lehetnek. Az egyháznak nem érdeke, hogy más felekezetek szabadságát korlátozza, különösen ha általa az egyház institúciói, és szervezete nem támadtatnak meg.

— **A osztrák képviselőház házszabályainak szigorítása** elhatározott dolog. Az antisemitismust gátló egyesület vezéremberei tehát nem hiába nyújtották át Smolka elnöknek a memorandumot, az antisemita képviselők féktelenkedései ellen mihamarább meglesz a remedium. A házszabályok revidálására kiküldött bizottság már elhatározta, hogy az elnökségnek czentulra megadandó a jog, hogy a feddett, rendretasított képviselőt 10 ülésig terjedhető időre kizárhassa a ház tanácskozásaiból. Ez intézkedést még becsületbirósággal is ki szándékoznak egészíteni, melynek hivatása az lenne, hogy kölcsönös sértések esetén az eddig szokásban volt rosszaló bizettságot az elnök által kinevezendő tagok testületével pótolja.

— **Siegfried francia kereskedelmi miniszter** — mint egy német felekezeti lap írja — zsidó és elzászbeli. Mühlhausenben kezdte meg földi pályafutását.

— **A német császár álláspontja,** mint németországi képviselő körökben bírlék, az ahlwardtismus-sal szövethető antisemitizmusra nézve igen kedvezőtlen. Előző számunk második cikkében magunk is azon megjegyzést tettük, hogy Caprivi kancellár tiltakozása aligha a császár tudta nélkül történik, s ezen megjegyzésünket most megerősítik. Az említett »on dit« szerint a császár rendkívül kedvetlenül értesült az Ahlwardt pör során napvilágra került dolgokról. Az ő beleegyezésével történt, hogy a hadügyminiszter utasítása folytán a katonai szakértők a bíróság előtt a legnagyobb nyíltsággal feleltek a feltett kérdésekre. A conservatív pártgyűlésnek állásfoglalása szintén igen kellemetlenül érintette az uralkodót, amire maga a »Kreuzzeitung« csoport is olyan feltűnő módon nyert figyelemztetést, hogy Caprivi felszólalásának erélyes hangjára történt visszavonuló conservatív nyilatkozatok teljesen kimagyarázhatókká válnak. Caprivi általunk méltatott nyilatkozatáról pedig azt írják, hogy arra egyenesen a császártól kapott felhatalmazást.

— **Gyermekek öröme.** Érsekújvárról közlik velünk, hogy ott két ruhakiosztási ünnepélyt rendeztek. Az első a Klein Albert-féle alapítványból ellátott 8 árva felruházása alkalmával, a másikat az izr. nőegylet

jóvoltából felruházott 35 szegény sorsu iskolás gyermek ünnepén. Alkalmi beszédet mindkét esetben Richter Zsigmond főrabbi intézett a hallgatósághoz, mely a szívhezszóló szavakat könyezéssig megindulva fogadta. — Ó-Budán a napokban tartotta meg a hitközség szokásos ruhakiosztási ünnepélyét, mely alkalmával 49 fiú és 23 leány, összesen 72 iskolás gyermek kapott meleg téli ruhát. — Beszterczen az ottani „Malbis Arumim“ egyesület számos iskolás gyermeket még pedig felekezeti különbség nélkül látott el tetőtől-lalpig téli meleg ruházattal. A ruhakiosztási ünnepélyen Bethlen P. gr főispánnal élén igen szép közönség volt jelen. A műsort Brecher Julia elnökaszszony csinos beszéddel nyitotta meg. Az ünnepi beszédet Horovitz rabbi, a zárószavakat pedig Weisz Ignác mérnök egyleti titkár intézte a jelenvoltakhoz.

— **Chanuka-ünnepélyek.** Az Antiochus Epifanes ellen vívott szabadságharc forduló ünnepe az idén úgy köszöntött be, mint a hogy Martius idusát szoktuk ünnepelni. Hóolvastzó sugarak szűrődnek le az ég boltjáról s a kis iskolás vitézeknek nem volt meg az az öröme, hogy a Makkabeusok harcát legalább hógolyókkal vivják meg egymás ellen s mint megannyi »trendelli« nem hempereghettek azon a szép fehér derékaljon, melylyel chanukára a természet be szokta vonni a didergő föld színét. Hanem azért különösen vidéken nem kevésbé járta a pörgettyű-játék, mint egyébkor, a jeruzsalemi templom olajos korsójának emlékére kigyultak a mécescskék, a jó szívek megnyilatkoztak, öröm költözött a szegények hajlékaiba, s akik a kedves családi ünnepet már csak híreből ismerik, igénybe vett jótékonyágnak révén, vagy a templomokban elmondott beszédekben emlékeztetőt kaptak az egykori szabadságharcos Izraelről. . . Mint minden évben, úgy most is sok nyilvános templom és egyéb ünnepélylyel ülték meg a Makkabeusok hős tetteinek évfordulóját országszerte. A hozzánk érkezett tudósítások a következőkről számolnak:

A pesti hitközség a középiskolai tanulók számára a dohányutczai zsinagógában alkalmi istentiszteletet rendezett, melyen a jövő nemzedék vagy 800 fővel vott képviselve. Az ajtatosság elvégzése után Stern Ábrahám hittanár intézett a fiatal-sághoz lényületes beszédet, melynek során a Makkabeusokat mint a kultura bajnokait, az isteni tanok védelmezőit s a jövő számára való oltalmazóit ünnepelte.

A pesti fiárvaházban nagy számu vendég sereg jelentében szintén templomi ünneppéggel fogadták a beköszöntő chanukát, melyen Csajági Béla intézeti igazgató csinosan fejtegette a nap jelentőségét. Az ajtatosság végeztével megajándékozták a növendékeket, kiket szerfölött gazdag lakoma is várt. Az ünnepélyen Deutsch Sámuel alelnök, Goldzicher Ignác dr., ifj. Kohner a hitközség képviselőjében, a rabbinátus testületileg, az intézetnek számos volt növendéke és a jelenlegi növendékek rokonsága volt jelen.

A lakoma során Kassovitz Rozáliát és Deutsch Jakab előljárót szívélyes ovációkban részesítették Érdekes, hogy az intézet növendékei a chanuka kedves szórákosában, a «trendelli» játékban, egyik tanítójuktól kaptak utmutatásokat.

A pesti izr. nőegylet leányárvaháza nagy termében 13-ikán a leányárvaház és 14-ikén az árvamenhely növendékei számára rendezett chanuka-ünnepélyt, melyek minchaimával és a mécesek meggyújtásával vették kezdetüket. Az ünnepélyeken Bischitz Dávidné elnökasszonnyal élén Herzel Antalné, g. Neumann Frigyesné, Popper Alajosné, Pfeifer Ignátné, Schreiber Mórné, Neumann Antal dr.-né, Reinitz József dr.-né, Stern Tivadarné, Fleischl Sámuelné, Löw Tivadar dr.-né, Kornfeldné, Schwartz Sándorné stb. voltak jelen. A növendékek éneket, szavakat, sőt egy monológot is produkáltak, mind szíves elismerés mellett. Köszönetet mondtak jötevőiknek is s azután terített asztalhoz ültek, melyek anyyira el voltak halmozva a jószívű érdeklődők ajándékaival, hogy egyik tudósítónk azzal vigasztalta az apróságot, hogy hiszen a chanuka ugyis 8 napig tart.

Az újpesti hitközség elnöke mint minden évben úgy az idén is gyűjtés útján csinos összeget szedtetett össze a szegény iskolás gyermekek felruházására. A ruhakiosztási ünnepélyt a chanuka örömeivel kötötték egybe s a 74 megajándékozott fiút és leányt a ruhakiosztási actus után a templomba vezették a szokásos istentiszteletre, melynek végezte után Breuer Lipót előjárósági tag süteménnyel gazdagon megvendégelte az örvendező gyermekeket.

Az aradról azt jelenti tudósítónk, hogy ott a chanukat f. hó 13-án este alkalmi istentisztelettel köszöntötték, melynek során Rosenberg Sándor dr. főrabbi ékesszólóan fejtegette a Makkabeusok hősi küzdelmét — s párhuzamba állította vele a magyar zsidóságnak 1867-iki emancipációját, megemlékezvén e közben Deák Ferenczről, Eötvös József báróról és Wahrmann Mórról.

Győrött két ünnepélyt is rendeztek a chanuka alkalmából. 13-ikán d. u. az újvárosi templomban istentisztelet volt, melyen Fischer Gyula dr. főrabbi remek magyar beszédet mondott. 14-ikén pedig az izr. nőegylet rendezett a hitközségi tanácsteremben igen sikerült ruhakiosztási ünnepélyt.

Ujvidéken a chanukat ruhakiosztási ünnepélylyel tették emlékezetessé. A hitközségi tanácsterem egészen megtelt a szép közönséggel, melynek soraiban Pressburger Gábor h. elnök, Kohn József iskolaszéki elnök, Szűsz Ignác dr. főrabbi mellett, több középiskolai tanár, városi hivatalnok stb. vett részt. A jelen voltakhoz Szűsz Ignác dr. főrabbi talpraesett magyar beszédet intézett, melyben a jótékonyt és felebaráti szeretetet fejtegette haláló héber idézetekkel. Szó-

lott még Pressburger h. elnök is, mire 50 szegény iskolás gyermek felruházása következett.

— **Irányi Dániel siremlékére** az orsz. függ. és 48-as párt adakozásra szólító felhívást bocsájtott ki. A megboldogult pártvezér sokkal liberalisabb felfogású és a teljes egyenjogúság eszméjének sokkal hívebb és kitartóbb harczosa volt, hogy sem a magyar zsidóság előtt — hangsúlyoznunk kellene, miszerint illő és méltányos, hogy a felhívás pártállásra való tekintet nélkül a legszélesebb körökben találjon visszhangra.

— **Ritka nagy hagyomány.** Lewen Vilmos német bankár, ki a napokban lért örök nyugovóra, 632,000 márkát hagyományozott jótékony célokra, még pedig azzal a kikötéssel, hogy a tekintélyes summa jövedelmeiben minden rendű és rangú szegények felekezeti különbség nélkül részesüljenek.

— **A berlini zsidó község képviselőtestülete** a kiegészített választások után f. hó 12-ikén tartotta meg első közgyűlését, melyen a zsidó kórház számára a következő két évre évi 45,000 márká subventiót szavaztak meg.

— **Zsidó történeti és irodalmi társaság** alakult a múlt hóban Boroszlóban, melynek célja a zsidóságot be és kifelé erősíteni. A Németországnak ezen második helyen álló zsidó községében alakult egylet minden politikai és egyoldalú felekezeti tendenciák szolgálatát kizárta kebeléből. Gyűléseket minden második héten fog tartani, melyeknek műsorát felolvasások és vitaestélyek fogják kitölteni. A felolvasások közül kettőnek tárgya már meg van állapítva. Az egyik: A zsidók részessége a 15-ik század találmányaiban, a másik Saadja gaon 1000 éves jubileuma. A vitaestélyeken a vérvád, Talmud és Sulchan Aruch fognak szerepelni.

— **A sors keze** ismét súlyos csapást mért Weisz Gábor pécsi hitközségi titkára. Alig néhány hete, hogy kis fia elszállt az angyalok országába, most ismét 23 éves neje szül. Scheiber Irma halálát közli a gyászjelentés. A megrendítő gyászban a mélyen sujtott férjjel három kis gyermeke osztozik.

— **Uj báró.** Königswarder dr. ügyvédet — mint Hannoverból jelentik a portugál király bárói rangra emelte.

— **A berlini »Der Neue Kurs»** című folyóirat, melyről azt tartják, hogy irányadó körök hangulatának hü kifejezője az antisemita dagály ellen keresztények és zsidókhoz intézett erélyes hangú fölhívást tesz közzé.

— **Chevra-ünnep.** A kurticsi chevra-kadisa szokásához képest f. hó 13-án társas-vacsorával egybekötött értekezletet tartott. A 60—70 jelen voltat Reinitz Ignác egyleti elnök üdvözölte s különösen szívesen köszöntötte a 3 keresztény vendéget. Fülöp József dr. ker. orvost, Botta Döme közs. jegyzőt és Hankó Antal gyógyszerészt. Markovits Mór rabbi csinos pohárköszöntőt szentelt ő felségének és az uralkodó háznak, utána a vendégek: Benjamin Lajos, Pichler Ármin, Weisz Soma stb. mondtak sikerült köszöntőket. A lakomán az egylet céljára 150 forint gyűlt össze.

— **Jubiláris kitüntetés.** Karlsruheben Willstätter oberrath a napokban ülte meg 50 éves szolgálati jubileumát, mely alkalmából a nagyherceg a zähringi oroszlanr. kommandeur jelvényével tüntette ki.

— **A szegények atyja.** Dostalek János, aki Bécs egyik kerületében hivatalból a szegények atyja és hivatalán kívül az antiszemita vezetésével foglalkozott f. hó 14-ikén orgazdaság és lopásban való részesség miatt áll a törvény előtt. Rábizonyították, hogy egy betörő bandának lopott áruit szokta értékesíteni és hogy a károsultak között 3 zsidó is volt, ami az antiszemitizmusban dolgozó szegények atyjának bizonyára jól esett. A szegények atyját különben 1 évi, börtöllel súlyosított fegyházra ítélték.

— **A futó Liebermann von Sonnenberg.** A kedves L. Sonnenberg ur Németországban nem a legkedvesebb zsidófalók közé tartozik. E hó 8-ikán Göttingenben is értekezni kívánt arról, vajjon a talmudmorál meg az állampolgári jog összeférnek-e? A helybeli «Deutscher Verein» a felolvasásra meghívta Jacob drt, az ottani rabbit is, hogy a helytelenségekre azon melegében megfelfigyeljen. A kedves Sonnenberg ur beszélt és mivelhogy ismert antisemita kóták szerint beszélt, kijelentette, hogy várja most már a választ, melyet bizonyára zsidó dialektusban fog megkapni. Ilyen körülmények között bizony szánalommal nézegették a fiatal rabbit, hogy hát ex abrupto: mi lesz az ő válasza. De alaposan csalódtak. A rabbi néhány sarcastikus megjegyzéssel magafelé fordította a nevetők figyelmét. aztán rendre agyoncsapkodta Liebermann von Sonnenberg ur állításait. Hamisítást, ferdítést olvasott reája s a jobbára diákokból álló hallgatóság élénk érdeklődése mellett megmagyarázta az «előtte szóló» idézeteinek helyes tartalmát, sőt késznek nyilatkozott bármely talmudrészlet azonnali lefordítására, ha azt a talmudot a göttingeni kir. könyvtárból hozzák eléje. Egy kötet a nevezett példányból épen volt nála és abból aztán szépen rá is olvasott a Liebermann von Sonnenberg urra, még pedig nagy tetszés mellett. Liebermann ur ripostozni szeretett volna, és beismerte, hogy egyben-másban tévedhetett, aztán rátámadt a saját berlini pártfeleire, akik hamis adatokkal tett röpiratot terjesztettek. Tovább aztán nem üthette a saját pártfeleit, mert délre harangoztak, de megígérte, hogy egy közelebbi gyűlésen meg fog felelni Jacob dr.-nak. A dolog azonban nem úgy történt, Liebermann von Sonnenberg ur a szomszédos Mündenbe ment aposzoloskodni és ott akarta a correcturát megcsinálni. De pórul járt, mert Jacobi dr. utána utazott és ott a helyszínen szintén ráolvasott a kedves Sonnenberg urra. Liebermann von Sonnenberg ily módon újabb helyreigazításokra szorul s hogy azokat megtehesse, utazik tovább tovább — mintha ő volna az örök zsidó.

— **Zsidó vallásügyi miniszter Poroszországban.** Az Ahlwardt pör során Paasch, egy notárius uriember hit alatt vallotta, hogy Poroszországnak volt már zsidó kultuszminisztere is. A hazugságokban előszeretettel dolgozó Paasch ez uttal igazat mondott, mert nem ugyan Goszler miniszter, akire célzott, hanem Kosch dr. königsbergi orvos, aki 1848-ban a nemzetgyűlés tagja volt, természetesen csak rövid ideig de mégis Poroszország kultuszminisztere volt. Ugy

esett, — ez egy németországi ujság följegyzése, — hogy az említett évben a Camphausen-féle ministerium visszalépése után III. Frigyes Vilmos király Hansemann akkori pénzügyminiszterre bízta a cabinet alakítását, melynek miniszterelnöki és belügyminister tárczáját Auerswald Rudolf vállalta magára. Hansemann, miután az új kormány főként a centrumra akart támaszkodni, kultuszministernek Kosch drt ajánlotta, aki a nemzetgyűlésen mint a centrum egyik vezetője és a nemzetgyűlés alelnöke nagy tekintélyben állott. Koschnak kinevezése a király részéről már megtörtént és a királyi kézirat már utban volt a hivatalos laphoz, mikor Auerswald, aki Koschnak földije volt, értesült a kinevezésről és arra figyelmeztetett, hogy zsidó hitű államférfiu olyan államban, melynek lakói tulnyomó nagy részben keresztények, nem alkalmas a vallásügyek vezetésére. Hansemann és Kosch belátták ennek a megjegyzésnek helyes voltát és a már megtörtént kinevezés visszavonván, Kosch helyébe Rodbertus dr. képviselőt nevezték ki kultuszministerré.

— **A minta emberek** Csodálatos, de számtalan esetben biróilag megállapított tény, hogy éppen azok az urak, akik a zsidóságra kigyót-békát kiálltanak — ha a szavakból alkotott erkölcsi gubó chámlik róluk, — a legközségesebb bűnösökként bukannak elibénk. Hamburgból pl. most a következő kis sorozatot közlik: Egy altonai házaló kereskedőt, aki az antisemita gyülekezeten izgató beszédjeivel vonta magára a figyelmet, a fenyítő törvényszék csalás miatt hosszabb időre ártalmatlanná tett. — Egy volt adóhivatalnokot, aki zsidófalóként szerepelt, az altonai esküdszék sikkasztás és többszörös okirathamisítás miatt 18 havi fegyházra ítélt. — Két kézműiparos testvér, akik olyan röpiratot adtak ki, melynek ez volti a refrainje: Ne vásároljatok a zsidónál! többszöri váltohamisításért vizsgálati fogásban várja méltó büntetését. — Egy ügynök, aki az antisemita választó egyesületnek szintén «kiváló» tagja volt, ugyancsak csalás miatt most felel a törvényszék előtt.

Pályázat.

A kecskeméti izr. hitközségnél a **600 ft.** évi fizetés és a szokásos mellékjövedelemmel jávalalmazott **karvezetői állás** betöltendő. Megkívánatik, hogy az illető az orgona kíséret melletti előimádkozásra, az énekkar betanítására és vezetésére, valamint a baromfi-vágásra és Thora-felolvasásra is képesített legyen,

Felhivatlak mindazok, kik ezen állást elnyerni óhajtlják, hogy zenei képzettségüket s egyéb képzettségüket, valamint családi viszonyaikat és morális előéletüket feltüntető igazolványaikkal felszerelt kérvénye-

iket folyó hó 31-ikeig a hitközség előljáróságához be-
küldjék.

Próbaelőimádkozásra csak a meghívottak bo-
csátlatnak, és az úti költségek csakis az alkalma-
zandónak fognak megtéríttetni.

Kecskemét, 1892. deczember 5-én.

Dr. Kecskeméti Lajos

hitk. elnök.

Pályázat.

A Kun-szent-mártoni izr. hitközségi négyosztályu
népiskolánál **400 frt.** évi fizetéssel és szabad lakással
avadalmazott tanítói állásra pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak oly magyar anyanyelvű okleveles ta-
nitók, a kik a magyar s német nyelvet teljesen bírják,
fa héber tantárgyakban s hittanításban jártasak és az
ének, valamint tornatanításra is képességgel bírnak.

A megválasztandó tanítótól megkívántatik, hogy
egészséges legyen, valláserkölcös életet folytasson és
hogy a hitközségnél a jegyzői teendőket is végezze.

Pályázók kéretnek, hogy kérvényüket a tanítói
képzettséget, kort, eddigi működést, egészségi állapotot
és magaviseletet kitüntető bizonyítványokkal ellátva,
1893 évi január hó 31-ig alulirothoz annak felemlítése
mellett nyujtsák be, hogy az állást mikor foglalhatják el.

A véglegesítés egy próbaév sikeres betöltése után
örténik. Nős tanítók előnyben részesülnek.

Kun-Szent-Márton 1892 évi deczember hó 16-án.

Trincz Vilmos.
iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A fiumei izraelita hitközségben egy képzett ובודק
שוהט és segéd-előimádkozó állása töltendő be.

Ugyanannak a templomszolgálatot, pénzbeszedést,
valamint minden egyéb, a hitközségben előforduló te-
endőket el kell végeznie; illetményei évenkénti **600
forintban** vannak meg állapítva.

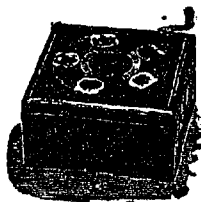
Az ezen állásra folyamodók, kik nem idősebbek
70 évnél, a magyar, német és lehetőleg olasz nyelv
ismeretével bírnak, szíveskedjenek kellően felszerelt
folyamodványaikat három elismert rabbitól származó
קבלות-al, születési bizonyítvánnyal (anyakönyvi ki-
vonat) családi állapotukat, eddigi alkalmazásukat és
erkölcsös magaviseletet igazoló okmányokkal ellátva,
f. é. deczember hó végeig az alólirt hitközségi előljá-
róságához benyújtani.

A beérkezett folyamodványok felett a hitközségi
előljáróság 1893 évi. január havában fog dönteni; a
hivatottnak alkalmazása pedig három havi kielégítő
próbaidő letelte után történik meg.

A fiumei izraelita hitközség előljáróságától 1892
deczember hó 1-én.

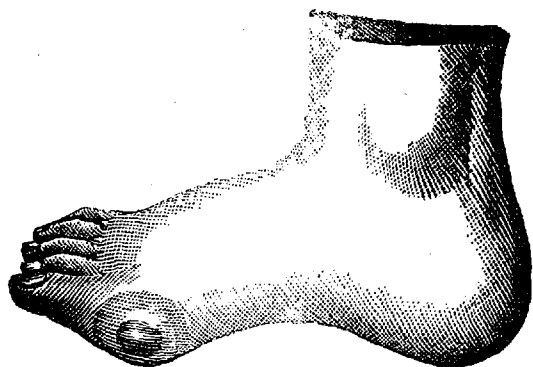
Mondolfo S. L.
elnök.

Első magyar zene hangszer ipar!!!
VARJU KÁROLY esász. és kir. szabadalom
tulajdonos. **Budapest, Kerepesi-ut 57.**

Ajánlja a t. zenekedvelő kö-
zönségnek újlag szab. **Harang-
CZIMBALMAIT** melyek kitü-
nőségökért számos arany és ezüst
érmekkel lettek kitüntetve. Alkal-
mivétel **karácsony és újévi**
ajándékokban u. m. **hegedűk,**
fuvolák, harmonikák és
mindennemű fuvó-, ütő-, pengő-hangszerek és kel-
lékeiben, továbbá **Ariston, Phönix, Tatom** és
a legszebb svájci zeneművekben. Javítás és han-
golásokat jól és olcsón.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve küldetik.

Fájós lábakra

ugyszintén csúzos és köszvényesekre ajánlom
lábbeli készítményeimet

GERŐ ADOLF czipész-mester

V., Fürdő-utca 2 sz., a Diana-Fürdő-épületben.

Vizahólyag, borszesz, gelatini e, glicerin, borzamat,
derítőpor (Jullien-féle is), savtalanító por, ártatlan
borszínek, ürmös essenzia,

**valamint mindennemű borbetegségek
elleni szerek,**

ugy valamennyi eszközök és készülékek **pin-
czegazdaságok** számára legolcsóbban kaphatók

WATTERICH ARNOLD-nál

Budapesten, VII., Dohány utca 1. szám,
az izr. templom átellenében.

Ajánlok továbbá: **esszenziákat** és **aether
olajokat, rum** és **szilvorium, törköly**
és **seprópálinkák,** végre mindennemű **likő-
rök** és **eczetnek** hideg uton való előállításá-
hoz, minden műkészülék nélkül.

**Árjegyzék és kezelési könyvek ingyen
és bérmentve.**

T. cz.

Van szerencsém a n. é. közönség becses tudomására hozni, hogy Budapesten, V. ker. Nádor utca 5. sz. alatt

„EUROPA SZÁLLODA“

vendéglő helyiségeit

átvettem, és azokat a legmodernebb igényeknek megfelelően átalakítva, a n. é. közönség rendelkezésére bocsájtottam. — Az előbbeni árakhoz képest azokat mérsékeltem, az általában kedvelt **szelvény-rendszert** bevezettem. Egy nagy **diszterem** 160 személyre és egy étterem 200 személyre a n. é. közönség rendelkezésére áll. **Társasvacsorák, lakodalmak, diszabédék, házon kívül is,** a legjutányosabb árak mellett eszközöltetnek. — Magam a n. é. közönség szíves figyelmébe ajánlva maradtam kiváló tisztelettel

Környéky Gáspár,
vendéglős.

A nekünk bemutatott számos hiteles halairat folytán ezen kitérő házi szereket legmelegebben ajánljuk.

szent-Pál gyomor-cseppek

Nélkülözhetlen és általánosan ismeretes házi és népszerű, biztosan hatnak a gyomor-bajoknál.

A gyomorbetegség tünetei: étvágytalanság, gyomorgyengeség, bűzös lehelet, felfújtság, savanyú felbőfögés, gyomorégés, felesleges nyálka-kiválasztás, sárgaság undor, hányás és gyömorgörcs. Hathatós gyógyszernek bizonyult fejfájásnál, ha ez a gyomortól eredt, gyomor-tulterhelésnél, giliszták, májbajoknál és aranyeres bántalmaknál.

Ára egy üvegnek utasítással, **50 krajczár.**

Köszvény-víz

Bámulatos és biztos hatású külszer köszvény-csuz és reumatikus fájdalmaknál, felülmúl bármily más czélra nagyban ajánlatott szert.

Ezen szerrel 1000 esetben tett kísérlet közül 966 esetben teljes gyógyulás éretett el, s a legtekintélyesebb orvosok által rendeltetik. Ára egy üvegnek utasítással 50 kr. Kapható a készítőnél **Szallós János** gyógyszer-tára és művegyészeti laboratoriumában **Dombovárott** (Tolna m.) valamint **Török József** urnál **Budapesten, Király-utca 12. sz.** A védjegyet tüzetesen tessék megtekinteni, csak oly készítményt kell elfogadni, melynek burkolatára a fenti védjegy van ragasztva és megrendelésnél határozottan Szallós-féle készítményt tessék kérni és elfogadni.

Az első magyar

gazdasági gépgyár részvénytársulat

Budapestén.

1. A mezőgazdasághoz egyáltalában szükséges összes, saját hazai gyártmányu, elismert kitérő gépeit és talajmívelő eszközeit ajánlja.
2. Minden a gazdasági gépszakmába vágó felvilágosítással és tanácsal szívesen és díjmentesen szolgál.
3. Az összes gyártmányait magában foglaló képes árjegyzékét kívánatra készséggel megküldi.
4. A gyártelep **Budapesten, külső váci ut 7. szám alatt van és annak megtekintése érdeklődőknek készséggel megengedtetik.**

Levél-cím.

Első magyar gazdasági
gépgyár részvénytársulat
Budapesten, külső váci-ut 6.

Részletfizetésre.

Részletfizetésre.

JUST TIVADAR

férfi szabómester

Budapest, VII., Erzsébet-körut 21. sz.
Elvállal mindennemű **gyermekruha** készítését.
valamint

katonai egyenruhákat

mérték szerint jó és pontos kiszolgálás mellett. Dus választék legfinomabb angol és francia szövetekben. Rendes évi lakók és hivatalnokok részletfizetésre árfelemelés nélkül.

A nagyérdemű közönségnek becses figyelmébe ajánljuk több kiállításon aranyéremmel kitüntetett műtermünket, valamint nagy raktárunkat kül- és belföldi szövetekben.

Buchhalter és Társa
férfi-szabók

VII., Károly-körut 19. (Báró Orozy-ház.)

820,000 korona

nyerhető 10 frt 50 krajczárért.

I osztr. hitelsorsjegy igérvény

Huzás 1893. január 2-án.

Főnyer. 300,000 korona aranyban. Ára 3.50

I Bécsvárosi sorsjegy igérvény.

Huzás 1890. január 2-án.

Főnyer. 400,090 korona aranyb. Ára. 4.—

I államsorsjegy Huzás dec. 29-én.

Főnyer 120,000 korona aranyb Ára 2.—

11.50

e három darab együttvéve kapható 10 frt 50.

A bécsvárosi igérvény és egy állam-sorsjegy 6 frt 25 kr.

Megrendeléseket postautaloánnyal kérem, az igérvényeket bérmentve, küldöm.

BEIFELD JÓZSEF

bank és váltóháza

B U D A P E S T,

Károly-körút 1., a kerepesi-ut sarkán.

— Alapított 1874. —

Legnagyobb választék mindennemű vásznakban, asztalneműekben divat kávésterítékekben és kész fehérneműekben.

Kanitz Ferencz és társa

szepességi vászon raktárában,

Budapest, V., hatvani-utcza. 11 sz.

➡ Minden kiállításon legmagasabb kitüntetéseket nyert ➡

GRÓF ESTERHAZY COGNAC

mely tiszta borból készül és ezért a közönség legkedveltebb itala,

Központi iroda: Budapesten, külső váczi-út 23.

➡ mindenütt kapható.

FUCHS JAKAB

KOSÁRFONÁSZAT ÉS GYERMEKKOCSI GYÁRA

HARIS-BAZÁR BUDAPEST, HARIS-BAZÁR

Karácsonyi és ujévi ajándék.

Ajánlja nagy raktárát mindennemű e szakmába vágó czikkekből u. m. kosár, virág-asztal, kalitka, kerti-székek és gyermek-velocipéd.

Nagy raktár ruha-baba állványokból, melyek kívánatra mérték után is készíttetnek.

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Vidéki takarékpénztári részvényeket

legelőnyösebben vásárol
BANKBETÉTI TÁRSASÁG

Rosenzweig D. A. és ár sa

Budapest, Ferenc József-tér 3., a Coburg-palota mellett.

SCHLICK-féle vasöntöde és gépgyár részvény-társaság BUDAPESTEN.

Gyár és irodák: VI. Külső váczsi-ut.
Városi iroda és raktár: Podmaniczky-u. 14.
Fiók-raktár: Kerepesi-út 77.

Gáz- és Járgány-cséplőkészületek
számos első díjjal kitünt. Schlick-féle

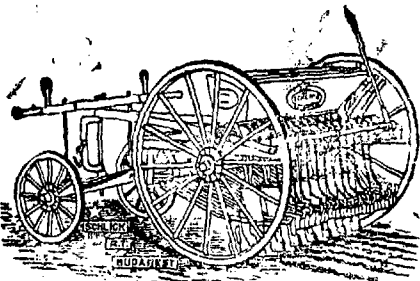
szabadaIm. 2 és 3. vasu ekék,

mélyítő és egyetemes aczel-ekék,
eredeti SCHLICK- és VIDATS-féle

egyvasu ekék, talajmivelő eszközök,

valamint

Schlick-féle szab. »HALADAS« sorbavető gépek

Takarmányké-
szítő gépek, da-
ráló, őrlomal-
mok és minden-
nemű gazdasági
gépek. Eredeti
amerikai kéve-
kötő s marokrakó
arató-gépek és

fűkaszaló gépek, szállítható mezői vasutak stb.

Előnyös fizetési feltételek.

Legjutányosabb árak. ➔

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

Kohn Arnold

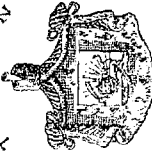
gazdag sirkóraktárát
(Váczsi-körut 14, szemben az Andrássy-
ut torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sir-
kóállítás szomorú köteleességét kell
teljesíteniök.

szép és pontos kivitelért és lehe-
tőleg olcsó megszámitásért kezes-
kedik a czég jó hírnevé.

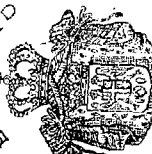
➔ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ➔

TEHERÁN

Persza császári
udvari-szállítók.

BEGRÁD

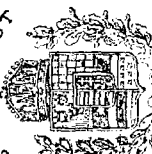
Szerb királyi
udvari-szállítók.

BÉCS

Császári és királyi ausz-
triai udvari-szállítók.

BUDAPEST

Királyi udvari és
hadsereg-szállítók.

TELEJES EGYENRUHÁKAT
és ahhoz tartozó felszereléseket cs. kir. tábornokok, törzs-, fő- és altisztek,
egyéves önkéntesek és a legénység, nemkülönben a m. kir. honvédség, vala-
mint a m. kir. esondórság, pénzügyőrség, továbbá a m. hir. posta-,
vasut- és távirat-tisztek, erdőszek, tüzoltók és hadastyán-egyle-
tek, minden egyenruhás testület, megyei, városi kuszárok részére
elegáns kiállítás és gazdag választékban szállítanak

TILLER MÓF. ÉS TÁRSASÁG

cs. és kir. udvari szállítók.

BUDAPEST KÁROLY-LAKTANYA.

Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Megrendelésnél a mag. és azok megfizetése kéretek.

Vidéki megbízások utánvét mellett pontosan eszközölnének.

K Ö N Y V E K

a tudomány és szépirodalom minden ágából a
legnagyobb választékban kaphatók EKUN
S antiquar - könyvkereskedésében,
(Budapest, múzeumkörut 10). Különö-
sen gazdag raktára magyar és német ijtusági
iratoknak, szépirodalmi művek és tan-
könyveknek. Ugyanott egyes könyvek
vagy egész könyvtárak a legjobb áron meg-
vételnek vagy becsereletnek. Vidéki meg-
rendelések utánvéttel is eszközölnének.

A ZION jótékonyági egyesület előljáróságától

A 42 év óta tisztességes működése miatt általánosan elismert

„ZION“ egyesület

alapszabályai értelmében felekezeti és nemre való különbség nélkül fogad el tagokat, ha azoknak az egyesület területén van rendes lakásuk. Az egyesület tagjainak és jogos hozzátartozóiknak **megbetegedés esetében díjtalan orvosi segélyt és gyógyszereket**, valamint **pénzübeli támogatást** nyújt; ezenfelül hitelképes tagjainak **kamatnélküli**, részletekben visszafizetendő **kölcsönt** ad. A tag elhalálása esetén az egyesület a jogosultaknak

minden levonás nélkül

500 forintig terjedhető temetkezési segélyt, esetleg **végkielégítést** szintén **500 forintig** terjedhető összegben s így adandó alkalommal alapszabályszerűen **1000 forintnyi összeget = 2000 koronát** fizet ki. Ezenfelül a tag, valamint ennek neje elhalálása esetén az egyesület **6 forintnyi kocsiatalány** mellett **sírkőre 15 forint járulekot** nyújt. **2 forintnyi** fejenkénti évidij ellenében minden **alkalmazottja,**

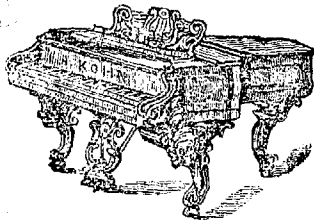
segédje és inasa számára mindenkinek szabadságában áll betegség esetére az alapszabály szerint, az **egyesület terhére eső kórházi orvosi kezelést** biztosítani. Fölvételek naponként délelőtti 8—12 óra között, **hétköznapiokon** délután 4—6 óra között is az egyesületi iroda helyiségeiben VII., Kazinczy-u. 52 (**saját ház**) történnek.

ZSENGERI MÓR utóda

Budapest, V. József tér 10. sz.

Amerikai császár olaj

teljesen állatszó, mint a víz és szagtalan, továbbá egyes-egyedül csakis nálam kapható **a legfinomabb amerikai petroleum** szintén felrobbanhatatlan és tűzmentes, **nagyban és kicsinyben**. Helyben **bármely mennyiségben házhoz szállítatik**. Nemkülönböztetve állandó raktártartok igen száraz, finom mosó szappanból, **finom mérsék-lampa-olaj**, **brünni stearin-gyertya**, legfinomabb ü- és királygyertyákból.

Kohn Albert

zongora eladási és kölcsönző-intézete

IV. kigó-utca 6.

ajánlja legjobb választékú raktárát bel- és külföldi zongorákból. Raktára a világhírű

Blüthner lipcei

továbbá Ehrbahr, Heitzmann stb. ezégek. Kitünő átjátszott zongorák a legolcsóbb áron. **Legolcsóbb bérlet-árak!** Hangolások és javítások elfogadtnak.

CIMBALOM-

kedvelőknek van szerencsém szab. hírneves »Centrális« cimbalmaimat pedállal vagy a nélkül melegen ajánlatni. A »Centrális« cimbalom azon jó sajátossággal bír, hogy megóvja a fenéknek **megrepedését** és elhárítja az **örökös hangolást**. Tekintettel veendő, hogy **HANGSZER ÜZLETEM** szak- és c. ismerü berendezését és az anyagok nagyban olcsó beszerzését illetőleg, azon kellemes helyzetbe jutottam, hogy gyártmányaimat felette olcsó vételáron bocsáthatom forgalomba, mint bárki. Fel kell még említenem, hogy árúim begyakorolt munkásaim által, felügyeletem alatt készíttetnek. Arjegyzekekkel készséggel szolgál **APPEL IG.** Budapest, gróf Károlyi-utca 5. Alapított 1871-ben

A Pannonia gőzmalom társaság Budapestben

a szükséges husvétli lisztminőségeket

a budapesti gőzmalomok eredeti lisztzámainak megfelelőleg

a helybeli rabbinátus elnöke, föltisztelendő *Brill Sámuel L.* ur és tisztelendő *Pollák Lipót* ur

SZIGORU ELLENŐRZÉSE

mellett gyártja és szives megrendeléseket a **legjutányosabb** napi árak mellett fogadatosít.

Cím: Pannonia gőzmalom Budapestben.

A M. KIR. ÁLLAMVASUTAK GÉPGYÁRÁNAK

VEZÉRÜGYNÖKSÉGE

most B U D A P E S T E N, VIII. József-körút 41. szám, ajánlja:

a m. kir. államvasutak gépgyára

a m. kir. államvasutak gépgyára

a m. kir. államvasutak gépgyára

a m. kir. államvasutak gépgyára

a m. kir. államvasutak gépgyára

felülmulhatatlan jóságú

gőzeséplő garnitúráit

malomzélókra különösen alkalmas

hengerkazános lokomobiljait,

teljesen vasból készült

szalmakazaló gépeit,

szabadalmazott

Stibor körfürészeit,

új szerkezetű szállítható

gőz-kukoricza-morzsolóit,

valamint mindennemű mezőgazdasági gépeit kedvező feltételek mellett.

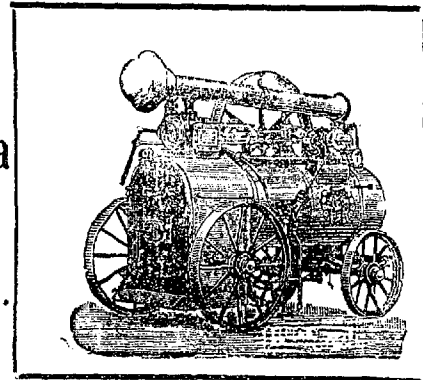
— Árjegyzékek ingyen és bérmentve —

Tévedések kikerülése végett a levelezések, küldemények és megrendelések, mindig osak így czimzendők:

A magyar kir. államvasutak gépgyára

vezérügynökségének,

Budapest, VIII. József-körút 41.

Fontos tőkepenzesezeknek

- AKI** sorsolás alá eső sorsjegyekkel, részvényekkel, kötvényekkel, záloglevelekkel bir és **hiteles** értesülést akar arról, hogy papirjai **kisorsoltattak-e**, mikor és mily nyereményvel;
- AKI** tudni akarja, hogy értékpapirjai vagy azok szelvényei mikor járnak le, hol kell azokat **beváltani** és **menyit fizetnek** ki értük;
- AKI** értékpapirokat akar **vásárolni**, eladni vagy **beeszerélni** és azt óhajtja, hogy **legelőcsöbben** vegyen és **legjobb** áron adjon el;
- AKI** akár speculáció, akár állandó kamatélvezet végett pénzét értékpapirokba kívánja fektetni és kimerítő, megbízható és alapos **informatiókat** akar a **tőzsdéről** és az összes **értékpapirok-ról**; az szívesen elő a

„PÉNZÜGYI UTMUTATÓ“-RA,

melynek ára egész évre csak **2 frt** és a mely ajánlva van:

1. »Mint **hiteles** sorsolási lap és oly közlöny, mely **beesés adatokat** tartalmaz az értékpapirok természetére nézve«, a nagymélt. m. kir. **belügyminiszter** által 1888. évi 32495. sz. alatt az összes megyei, városi és községi árvapénztáraknak.
2. »Mint **szakértelemmel** és **pontosan szerkesztett** közlöny« a nagym. m. kir. **pénzügyminiszter** által 1889. évi 341. sz. a. az összes pénzügyi tisztviselőknél.
3. »A **szerkesztésénél követett irányelveknél** és **elérjedségénél** fogva« a nagymélt. m. kir. **kereskedelemtügyi miniszter** által 1892. évi 1104. sz. alatt az összes hazai vasutaknak.

Előfizethetni **legzélyszerűbben postautalványon a kiadóivatalban**

Budapesten VII. hársfa utca 25. szám.

„A PÉNZÜGYI UTMUTATÓ“
szerkesztősége és kiadóivatala.

☞ Mutatványok ingyen és bérmentve ☞

Zsidó írók a legujabb magyar irodalomban.

Írja: Róna Béla.

I.

Pár évvel ezelőtt ugyancsak e lap hasábjain dr. Feleki Sándor a magyar irodalom és közéletnek felekezetünkbeli kiválóbbjait méltatta.*) Megvallva őszintén, az ő példája lebegett előttem, mikor jelen tanulmányom megírásához fogtam. És ez érdekes vállalkozás, mely annyi tetszéssel találkozott annak idején, mindenestre buzdító volt rám nézve is. De meg egyre ösztönzött a vágy, hogy az ifju Magyarországnak azt a kétségtelenül hatalmas, erőteljes gárdáját bemutassam, mely felekezetünkbeli kerül ki. Ez a gárda igen tekintélyes számból áll és tehetségre nagyon figyelemreméltó. És én első sorban erről a tehetséges oldaláról szándékozom bemutatni a gárda egyes tagjait. A fősúlyt tárgyam esztetikai oldalára fektetem és nem a biográfiára. Mert hisz ezek az emberek többnyire csak jövővel bírnak, noha irodalmi téren szép jelenükből multjuk is van máris. Találkozunk közöttük olyanokkal, kiknek csak most pelyhedzik az álla, de a kiknek tehetsége mindamellett már meglehetősen megtollasodott.

Igen szellemesen jegyezte meg egyike az ifju tehetségnek, mikor tőle biográfiai adatokat kértem:

— De édes uram, mit akar felőlem írni, hiszen én még nem is éltem!

És csakugyan, sokszor szinte hihetetlennek látszik, hogy egészen fiatal embereknek, kik még alig kerültek ki a katonasor alól, milyen nevek van; hogy erre a névre nemcsak azok, a kik viselik, hanem a felekezetük is büszke lehet. És legfőbb célom ez volt, ismerjük meg a mi embereinket, hadd tudjuk meg, kik valók közülünk, kiket nevezhetünk büszkén magunkéink.

Sokszor nagyon nagy szüksége van erre a kezdő írónak, kinek ezerféle akadályal kell megküzdenie. A közönség közönye, a kiadóknak a közönyből önként folyó bátortalansága sok jeles ifju tehetségnek sirját áshatja. Az életgondok másfelé vonják, tehetségét sokszor lényével teljesen ellentétes helyzetbe sodorják. Nem mintha egyes utak el lennének zárva előtte. Távolról sem. Okunk, há! Istennek, nincs a panaszra. Az irodalomban, közéletben, zsurnalisztikában, művészetek terén oly pozíciót foglalunk el, melyet ezelőtt pár évtizeddel — mondjuk ki őszintén — gondolni sem mertünk. Lassan-lassan ledőlnek a társadalmi előítéletek korlátai; az egyenlőségre való törekvés eszméje

*) Az érdekesnél érdekesebb életrajzok e rovat a csak meg s z a k a d t, de koránt sincs befejezve. Rövid idő multán az eléjtett fonalat lapunk ismét felveszi.

A s z e r k.

kezd ott is talajra találni, hol azelőtt fagyasztó ridegséggel találkozott. Megbecsülik az embert mint embert és nem nyomják el vallásáért.

És ebben a nagy változásban sokat, nagyon sokat köszönhetünk íróinknak. Ők hoztak közelebb bennünket a nemzet szívéhez, hennök becsülték meg először fajunkat, velük szerettek meg sok tekintetben mindnyájunkat is. Hát ennek a népnek ilyen emberei is vannak? Hát ez a faj ilyeneket is tud produkálni? Nini, hiszen ezt tisztelnünk kell bennök, el kell ismerünk kiválóságait, meg kell hajolnunk tehetségeik előtt! És ott, hol így gondolkodnak, okvetlen kell, hogy kiölje azt a kegyetlen, csuf bacillust, mely egy nép semmibe vételét czélozza. Ott előbb-utóbb ki kell vesznie azoknak az előítéleteknek, mik nem engedik meg, hogy az embert saját értékeért becsüljük meg.

Nem akarok itt kifejezést adni annak a reménynek, hogy lesz idő — s ez az idő nem is olyan sokára fog bekövetkezni — mikor az előítéletek teremtette halfelfogás végképpen ki fog veszni. Ez előbb-utóbb kell, hogy bekövetkezzék. Én csak arra akarok utalni, mily helyet foglalunk el legujabb gárdánkkal a modern Magyarország irodalmában, mit teremtett és mit várhatunk tőle mi első sorban, mit várhat tőle a nemzet.

Végigvonul előttem ez a gárda és öröm és büszkeség tölti el lelkemet, hogy az véremből való vér, hogy az fajomnak friss, erőteljes hajtása, mely egykor dúis lombozattá fog kinőni. Erőteljes, nem egy hatalmas talentum van abban a gárdában, mely már eddig is derekasan megnyilatkozott, de a melynek teljes kiforrására tán még hosszabb idő is, más körülmények is szükségesek. Talentumok, melyek energikus erővel nyilatkoztak meg, lehetséges munkások, kik hivatva vannak maradandót alkotni, szerény, de a maguk körében kiváló erők, kikre méltán büszkék lehetünk, hogy közülünk valók.

Nos tehát ezeket szándékozom jelen tanulmányomban bemutatni.

Énekek éneke.

(Lirai történet 8 képben. A bibliai eredetiből szabadon Makai Emiltől. Köves Izsó rajzaival. Kiadta: Singer és Wolfner.)

Mikor a Makai Emil könyvét elolvastam, valóssággal csodálkozás fogott el. Volt reá okom, még pedig nem egy. Először is, a bibliafordításokban az énekek énekének merész hasonlatai végtelenül erőltetteknek látszanak. Egyik-másik pláne komikus is. A darabot középkori magyar nyelv képtelen elfogadtatni szépnek sok olyan képet, vonatkozást, mely, mint itt látjuk, nagyon szép. Tulajdonképp meg sem érti az ember a költeményt; csak úgy sejtí, mi is

akar lenni. Különösen nem érti akkor, ha utána gondolja azt a vaskalapos magyarázatot, melyet a keresztény theologusok e bájos pásztorregébe belemagyaráztak: hogy t. i. a pásztor és Sulamith esetök nem egyéb, mint a Jézus-egyházának viszonya Istenhez, a ragaszkodás kifejezése a teremtőhöz; a jó keresztényt sem vagyon, sem ígérlet, se a hatalmasok parancsszava el nem térítheti Istentől.*)

Nem volt arra szükség, hogy ezt a regét felavassák allegóriának, szép ez és magasztos ez így is. A szerelmen nincs mit szégyelleni s aki nem akar ilyesmit a bibliának megengedni, az — Jókai szavaival élve, — szentebb akar lenni Szent Dávidnál és bölcsőbb Bölcs Salamonnál, — és szemérmesebb Miss Poudériánál.

Mi ennek a gyönyörű mesének a tartalma? Salamon király, kinek százával van felesége, szemet vet Sulamithra, a ki nagyon illenek szépeinek koszorujába. A kísértés nagy, mert kincset, drágaságot, fényt és hatalmat ígér a lánynak, s oly pompázó nyelven, milyen csak a költő-bölcs Salamon beszélhetett. Az asszonyok igyekeznek rábeszélni a szép leányt, hogy ne álljon ellent, hiszen lássa, ők kész örömet mennének, de őket nem éri el a nagy szerencse; ők nem kelhetnek a fényes ábrázatu fejedelmeknek. Sulamith nem látja be, mért volna az kitüntetés, ha őt a fejedelem szereti, holott kedvese a pásztor jobban szereti százszor, mint a fejedelem. De meg ő mást szeret már, egy kóbor juhászt, aki a Libánon völgyeiben őgyeleg a nyájával. Ez az ő királya. Rövid küzdelem után, melynek eredménye előre látható, Sulamith csakugyan a pásztor neje lesz. Mily költészettel vannak azonban e párbeszédnek megírva, mennyi drámai erő van egy-egy párbeszédben, azt csak ez átdolgozásban látjuk igazán.

De lássuk Makai feldolgozását.

Szép mindjárt a prolog melylyel bevezeti a költeményt.

Volt, hol nem volt egy pásztor,
Ki egy lányt szeretett;
S a lány viszont szerette,
Csókolta, öle vette
A pásztor gyermekét.

*) A volt protestans theologus (az igen tisztelt recensens ur) engedje meg nekem, a volt zsidó theologusnak, hogy ezt a magyarázatot (persze kis változás mellett) a mogunkénak reklamáljam. Sir-Hassirimet már a talmud a legszentebbnek mondja az egész szentírásban, mert Izraelnek Istenhez való viszonyát tünteti fel a pásztor és a súlyos próbáknak kitett, de hűnek bizonyult Sulamith képében. Ha van tehát vaskalaposág a dologban (a mit én különben tagadok, sőt a hasonlatot egyenesen isteninek találom) akkor az zsidó vaskalaposág. A keresztény theologusok, mint sok mást, a nélkül, hogy gazdáját még csak megemlítésre is méltatnák, egyszerűen annaktálták.

Szerk.

Hát egyszer a király is
Hogy, hogy nem, ráakad,
Csábitja, csalogatja

Szivesen adna érte,
Gyémántot, koronát,
Szivesen lenne szolgálja,
Hogy ujjáival oldja,
Sulamith Saruját.

De bár szegény a lányka,
Romlatlan tiszta még,
Nem ingerli, nem vonja
A fejedelmi pompa
S a fényes uri nép.

Nem tudja, oh de sejtí,
Mi ott a szerelem.
Hogy kedvesét a pásztor,
Jobban szereti százszor,
Mint a fejedelem.

Remekül van érzéktve az a rajongás, melyet a király udvarhölgyei éreznek Salamon iránt, akinél »szébb férfiú nincs a föld kerekén.« Jellemző nyilatkozat, hogy az asszonyoknak még bölcs Salamonban is az tetszett legjobban, hogy »szép férfiú!« Vádolja aztán valaki Madáchnét, vagy Petőfiét, akiknek a férjük nem volt szép ember!

Mikor az asszonyok hiába hívogatják be a palotába a szép leányt, jön maga Salamon király »mind az ő fényességében,« s tesz aranyszájjal tündérszép ígéreket. De a leány erre se hallgat, ő neki csak a pásztor és a pásztor szerelme kell, mert a szerelem mindent pótol s a szerelmét nem pótolja semmi.

A király elmegy a kosárral s ekkor újra az asszonyok veszik át a szót s kápráztatóan érzéki képekben dalolnak arról: ha őket a király szeretné! Sulamith megfeddi őket: Vigyázzatok a szerelemre! hiúságtok ne ingerelje! Mert hiúság csalfaság s csak az az igazi szerelem, mely egyedül vágyik birni, melynek tárgya csak az az egy, vagy senki!

Kedves dolog a pásztor és Sulamith enyelgő páros éneke is, mikor a Libánon egyik völgyében találkoznak:

Kis róka ugrik
A bokorba,
A virágot
Eltiporja.

A szőlőbe
Akar jutni
Bé is jutni
Ki is futni.

Fiuk, rajta!
Ki előre,
Ki meg hátul
Csalja törbe.

Elmegy kedved
Róka urfi
A szőlőket
Összefutni.

A Sulamith álma a többiből kiszakítva is gyönyörű románéz. Azt álmodta, hogy kedvese kopogtat az ajtón, de aztán megszánja s be akarja eresztetni. Főlkél az ágyból s nyitja az ajtót.

— »Jer hát, a mirtus-nyoszolyát
Puhára fogom vetni» —
Megcsapja hideg esti szél.
Nem volt künn senki, senki.

Szaladt utána: hová sietett, hová tünt, de nem találta sehol. Az örök megállították s megverték szegény ártatlant, hogy mért mer oly késő éjjel kinn futkározni?

Ez oly kedves, aranyos részlet, hogy egészen kellene idézni, de azért jelent meg könyvben, hogy azt meg is vegyék, ha már egyszer olvasni akarják.

Két szép részlete van a költeménynek, melyet melegen ajánlunk a hazai zeneszerzők figyelmébe. Dallamasabb és poétikusabb dalt a nép sem termel, mint ezek:

Egyik ez:

Salamon királynak fényes pálotája
Ezer felesége, tömérdek szolgája.

Salamon királynak drága szőlőskertje
Vinczellérek őrzik éjjel-nappal lesbe.

Nem csak a királynak, nekem is van szőlőm.
Nem fosztja ki senki, bár csak magam őrzöm.

Hát ez a másik! akárhol tanulta Makai Emil, de jól eltanulta a népdalok hangját, szellemét, humorát és szavajárását.

Oh hányszor ölelnél, hányszor megcsókolnál,
Hogyha nem szeretőm, ha testvérem volnál.

A faluban senki meg nem szólna érte,
Tudnák, hogy te vagy az én véremnek vére.

Meg is itatnálak, meg is etetnélek.
Meg is csókolnálak, meg is ölelnélek!

Sulamith és pásztora, kiállva a kísértéseket, boldogan térnek vissza falujukba s a költemény három strófa tanulsággal végződik. — A szerelemnek van a legnagyobb hatalma, melyen sem az idő, sem a halál ki nem fog. Mert a szerelem erősebb az alvilág tüzenél is. Akinek szívében ég a szerelem lángja, nem oltja el sem patak, sem tengereknek árja.

Az átdolgozás méltó az eredetihez. Rhythikus, dallamos az egész és élet, szín, ifjuság, boldog, naiv optimizmus árad az egész műből. Ily paradicsomi naivságban, mint a pásztor és Sulamith, határozottan érdemes élni. Nem kell hozzá egyéb, mint két fiatal

szív és egy fejős kecske. Fegyvernek is elég egy furkós bot, hogy a farkas a kecskét meg ne egye. Valóban, ebben a mai minta-világban, hol a legönzetlenebb küzdőt is méltatlanság éri méltatlanság után, a stréberek, csalók, méregkeverők és masiniszták századában jól esik látni, hogy valaha csakugyan voltak önzetlen és boldog emberek. Köszönet Makainak, hogy megmutatta nekünk az ember — természetes képét.

Köves Izsó pasztelljei — ezekkel diszitve jelent meg a könyv, — nem sokot érnek ugyan, de legalább nem rontják az egésznek kedves, boldogító benyomását.

Zempléni Árpád,

A Maccabaeusok második könyvéből.

(Folytatás a mult heti számból.)

Gonosz szereplésének az volt a vége, hogy az arabok főnökétől, Aretastól körülvárva, a városból menekült, mindenkitől üldözve, utálva mint a ki elpártolt a törvényektől, gyűlölve mint honjának és honfitársainak bakója. Egyiptomba futamodott, a halál pedig Lacaedomban érte el, a hol törzsrokonainál menedéket keresett. Ő, a ki oly sokakat honjuktól idegen földre üzött, maga is idegen földön halt meg. Ő, a ki sokat temetetlenül elvetett volt, siratlan maradt, sem halottas menet, sem atyai sir nem jutott neki.

Midőn a király hirt vett ez eseményekről, úgy vélte, hogy Judaea elpártolni készül; Egyiptomból tehát vadállati dühvel elindult és a várost fegyverrel elfoglalta. A katonáknak meghagyta, hogy mindazokat, kik elébök vetődnek lekaszabolják s azokat is, kik a házakba menekülnek, megölik.

Ijnt, aggot öldöstek; férfit, nőt, gyermeket gyilkoltak; hajadonokat, fiukat fojtottak. Nyolcvanezer pusztultak el e három nap alatt; negyvenezer kardtól hullottak el; a megöleknél nem voltak kevesebben azok, kiket rabokul eladtak. Evvel be nem érve, arra vetemedtek, hogy az egész föld legszentebb templomába hatoltak; Menelaos vezérelte őket, a törvényeknek s a honnak emez árulója. Tisztátlan kézzel nyult a szent edények után; azon ajándékokat pedig, melyeket idegen királyok a szentély tiszteletére és dicsőítésére szántak, istentelenül összeszedte és szétosztotta. Már pedig Antiochus elbizta magát, meg nem gondolva, hogy a város lakóinak büne miatt rövid időre megharagudott az Úr és hogy ezért éri gyalázás a szentélyt.

Hiszen ha a várost nem terheli a bűnök súlya, akkor, miként a Seleukos kiküldte Heliodorus, úgy ő is mindjárt beléptekor lesújtott és merénylétől elállott volna. Ámde az Úr nem a hely miatt

tüntette ki a népet, hanem a nép miatt a helyet. Azért a hely most a nép holdogtalan esetében részesült; később pedig az Ur jötémenyeit élvezte; most a mindenhatónak haragja alatt elpusztult, majd a legfőbb uralkodó kiengesztelésekor teljes fényben helyre állott. Antiochus most, miután a szentélyből ezer-nyolczszáz talentumot elrabolt, legott Antiochiába indult, elkapatottságában, szívének gögijében azt képzelve, hogy a szárazföldet hajózhatóvá, a tengert gyalog bejárhatóvá teheti. Felügyelőket is hagyott hátra, hogy a népet zaklassák; Jeruzsalembe Philippust, a ki származása szerint phrygiai, de magatartása szerint barbárabb kirendelőjénél. Gerizimben Andronikost, melléje Menelaost, ki még gögösebben bánt a polgárokkal és gyűlölséges indulattal viseltetett a zsidó polgárok iránt. Kiküldte azonkívül az istentelen Apollonioszt huszonkétezernyi sereggel, meghagyván neki, hogy a serdült koraikat megölje, nőket és gyermekeket pedig eladjon.

A mint ez Jeruzsalembe ért, békét szinlelt, és a szombat szent napjáig csendesesen maradt, midőn pedig látta, hogy a zsidók szünetelnek, megparancsolta embereinek, hogy fegyvergyakorlatot rendezzenek. Ekkor mind azokat, kik látványt nézni jöttek, megölette, a fegyveresekkel a városba hatolt és sok népet gyilkolt. Juda, a Maccabaeus, tizedmagával a sivatagba vonult, az állatok módjára élt övéivel a hegyekben és füvekkel táplálkozott, nehogy reá is tapadjon a förtelen.

Nem sok idő multán a király egy öreg athenit küldött, hadd kényszerítse a zsidókat, hogy az ősi törvényt elhagyják és Istenük parancsolataihoz ne ragaszkodjanak; hogy a jeruzsalemi templomot megfertőzzék és Zeus szerint »az olymposzi«-nak nevezék és a Gerizim*)-belit (a minthogy e hely lakói idegenek, tehát vendégek voltak) Zeus szerint a »vendéglátó«-nak. Iszonyu volt az embereknek a gázság elharapódzása, mert a templom telve volt kicsapongással és bujasággal, az oltárt pedig megrakták törvényileg tiltottal, szentségtelennel. Nem volt szabad sem a szombatot tartani, sem az atyai ünnepeket, de még nem is magát zsidónak vallani. Fanyar kényszerűséggel áldoztak az oltáron a király születésnapján. Midőn Dionysos ünnepét ülték, arra készítették a zsidókat, koszorusan rendezzenek ünnepi meneteket Dyonyos isten tiszteletére. Egyuttal a szomszéd hellén városokba is ért a parancs, melyben a Ptolomäusok azt követelik a zsidóktól, hogy az ünnepet megüljék és áldozatot bemutatassanak. A kik pedig vonakodnának a hellén erkölcsöket követni, megölelndők. Ennek okáért sok volt a szánalmat keltő látvány. Így két nőt elhurczoltak, mert gyermekeiket körülmetélték; keblükre

*) Gerizim hegyén volt a szamaritanusok szentélye.

aggatták gyermekeiket és miután nyilvánosan körülvették, letaszították a falakról. Mások a közel barlangokba menekültek, hogy titkon ünnepeljék a szombatot; de midőn Philippusnak elárultattak, valamennyien odaégték, mivel a nap szentsége miatt helyénvalónak nem hitték a védekezést. Azonban intem azokat, kiknek kezébe e könyv kerül, hogy ne csüggedjenek ez események folytán, hanem gondolják meg, hogy e büntetések népünknek nem vesztére, hanem nevelésére rendeltettek és szolgáltak. Mert nagy kegyelem jele, ha a bűnösöknek nem marad sok idejük, hanem mindjárt eléri őket a büntetés. Más népekkel szemben Isten hosszantűrőnek bizonyul és csak, ha vétkeik mértéké túlrad, bünteti meg őket. Velünk nem úgy rendelte, nem vár a büntetéssel, míg bűnünk véghatárt ér. Azért meg nem vonja tőlünk irgalmát; szenvedések által megfenyíti népét, de el nem veti. Ez intésül szolgáljon nekünk és e csekély kitérés után hadd forduljunk történetünkhöz. Eleázárt, a legkiválóbb irástudók egyikét, előrehaladott kora, szép külsejű férfit kényszeríteni akarták, hogy disznóhust egyék.* De ő többre becsülvén a dicsőséges halált a vétkes életnél, önként a kinpadhoz lépett és kihányta azt, amit még az élet iránti szeretetből sem akart megízlelni. — azok példájára, kik állhatatosan szenvednek. Azok pedig a kik a törvényellenes áldozatra ki voltak rendelve, és a kik a férfit már régtől ösmerték, főirehívták őt és felszólitották, hogy maga készítette lust, a melyet ennic szabad, hozzon magának és tétesse, mintha a király parancsa szerint az áldozathusból ennék, hogy ez által a haláltól megszabaduljon és a velük való régi ismeretesség folytán kegyet nyerjen.

De ő kimutatta nemes gondolkodását, mely méltó volt korához, aggságának tekintélyéhez, ragyogó (fehér)

*) Eleázár és a következő szakaszbeli 7 test ér mátyr vértanusága tán veszít megrendítő hatásából az által, hogy éltoket látszólag oly csekély okból tettek koczkará. Tényleg a hagyományos törvény tiltja is az ilyen önfeláldozást és csak 3 esetben követeli, hogy inkább meghaljunk, mintsem bűnre vetemedjünk, akkor t. i. ha bálványimádás, vérontás, vagy fajtalanság az, a mire kényszeríteni akarnak. Amde a mi elbeszélésünkben még se tekintsük az önfeláldozást hiábavaló áldozatnak. Több forgott szóban, mint az, valjon Eleázár a disznóczomb esemegéjét megízlelje. Antiochus parancsa elvvé, jelszóvá emelte a tiltott hus élvezését; a ki nem élvezte, arról tett vallomást, hogy rendületlen zsidó. Eszünkbe juthat a homousios és homoiusios jelszókkal folytatott küzdelem, melyet nem méltányos kicsinyelnünk azért, hogy egy i betű választott el két hatalmas pártot. Szintugy képzelhetjük, hogy a piros és fehér rózsa közt volt harcban a táborok egyik vagy másik szín nevét hangoztatták lelkesítő csatakiáltásként. Ezeket tekintve, érthetjük, hogy midőn Antiochus hóhérsegédjei kéri a parolát: <disznóhust vagy sem?> sokan a <Nem!>-ért hállát szenvedtek.

ősz hajához, ifjúságtól való jámborságához, főképpen pedig méltó az Istentől eredő szent törvényhez, — azonnal kijelentette, hogy a halált várja. «Nem illik koromhoz e színlelés, nehogy sokan a fiatalok közül ha azt hiszik, hogy a kilenczven éves Eleázár a pogánysághoz átpártolt; nehogy tettelem és arasznyi életem miatt eltántorodjanak, úgy, hogy gyalázatot és csufszágot halmozni vénségemre. Mert ha most az emberi büntetéstől meg is menekülök, de Isten kezét élve-halva ki nem kerülhetem. Azért most férfiasan megválok éltemtől és koromhoz méltónak beválok, az által, hogy az ifjaknak nemes példát hagyok, mint kell bátran és nemesen elszüvedni a halált a magasztos szent törvényekért — Ezt mondva, a kispadra sietett.

Ekkor kísérői az imént tanusított jóakaratot kegyetlenségre változtatták eme szavai miatt, melyeket balgaságnak néztek. Ő pedig, a mint csapásaik alatt kimuló félben van, felsóhajt: Az Ur, a Mindentudó előtt nyilvánvaló, hogy én, bár a haláltól magamat megszabadithattam volna, mégis súlyos fájdalmakat szenvedek el sanyargatott testemmel, örömet, mert lelkemben őt tisztetem.

H.

(Folytatjuk)

A pozsonyi zsidó hitközség ünnepei.

— I. Ferencz koronázásakor. —

Az «Egyenlőség» f. évi 48. számában fenti czímen főt. Dr. Klein Gyula ó budai főrabbi ur hitközsége gazdag levéltárából egy érdekes okmányt közöl, melyhez, valamint a cikkirő ur történeti következtetéseivel, szíves engedelmevel, néhány megjegyzést akarok hozzáfűzni.

A t. cikkirő ur jól tudta, hogy I. Ferencz 1872. jun. 6. koronázott Budán királylyá, úgy látszik, feltűnő volt ennél fogva előtte, hogy miért szól az általa közölt okmány folytonosan pozsonyi koronázásról, még pedig november 15-iki koronázásról, hisz akkor már félévnél több mult el a budai koronázás óta. Miután Magyarországon nem szokásos Szent István koronáját kétszer és két helyütt a király fejére feltenni, ezt a nehézséget úgy üti el, hogy a koronázás szó alatt bevonulást ért. Hasonló ez az értelmezés egy magyar rabbi eljárásához, ki a kiállított anyakönyvbe a Zandl névhez oda írta: alias Berczi. Koronázás alatt minden magyar ember koronázási szertartást ért és természetes, hogy itt is arról van szó, csak hogy a t. cikkirő azért fordult az önkényes magyarázathoz, mert ezzel akarja bizonyítani, hogy az okmány I. Ferencz idejében kelt. Azonban a t. cikkirő urnak bizonyára kikerülte figyelmét, hogy I. Ferencz elődje t. i. II. Lipót Pozsonyban 1790. nov. 15-én koronázott királylyá, az ünnepek pedig nov. 15—19-ig tartot-

tak, ezzel aztán összevág a t. cikkirő ur által közölt okmány. Így hát nem I. Ferencz. hanem II. Lipót koronázási ünnepéit beszéli el az illető okmány. De mi legérdekesebb — és itt megint tévedett a t. cikkirő ur — nem is eredeti okmány az »Egyenlőség«-ben közölt valami, mert az nem egyéb, mint a »Wiener Zeitung« 1790-iki évi 94-iki számának melléklete — még pedig szóról szóra — melyet a t. cikkirő ur magyarrá fordított. Hogy ez így van, mindenki meggyőződhetik, ha elővassa a »Wiener Zeitung« említett mellékletét (megkapható a »M. Tud. Akad. könyvtárában) és ugyanott a 3035. oldalt, hol a következő áll: »Unter andern Feyerlichkeiten, die bey Gelegenheit der Krönung in Pressburg veranstaltet waren, verdient der patriotische Eifer der dortigen Judengemeinde eine besondere Erwähnung, wovon das Umständliche in einer Beylage dieser Zeitung enthalten ist« — és ezen »Beilage« a t. cikkirő ur ó-budai okmánya.

Megjegyzem, hogy ezen koronázási ünnepély az összes magyar zsidók nevében rendeztetett*), melyet a »Magyar Kurir« (1790-iki év, 13,223 lap) következőleg ír le:

»Emlékezetre méltó a 4-dik és az Ó-Testamenti Czeremoniák szerint igen nevezetesen épült Sidó Győzedelmi-Kapu. Ezt az itt számosan lakó Izrael népe a Sloszberg allyába egy Templom formára építette, mellynek hosszúsága 9 szélessége pedig 5 öl vala. — 15-dikben, midőn ő Felsége a Koronázás után minden Státusoktól a Várba kísértetnék 12 és 1 óra között 80 ölnyi sort állottanak vala itten a Sidók. Elöl állanak a Rabbik, kik az Ó Czeremoniájok szerint a Királynak első meglátására áldást és megszentelést adának. Hátrább állván a Sidó Előjárók, ezek az áldást meg-erősítették és félóraig tartott Vivatkiáltással követék ő Felségét. Ezen Győzedelmi Kapun az ő Felsége Keresztül menetelekor 6 arany egek láttzatnak vala és mindeniken a 10 parantsolatok pillangos ezüst köntösbe öltözve fűgnék vala. — Az egész épületnek külső része arannyal varrott gazdag selyem matériából vala. Ennek tetejében 32 Sidó Deákok éneklik vala mu'sika mellett a Sz. Dávid Sol-tárát. — A Sinagogájuk mind viaszgyertyákkal világoskodnak vala és kerti zöldségekkel valának ki rakva.«

Az 1325. oldalon pedig: »A Sidóknak a fellyebb írt mód szerint, ő Felsége eránt mutatott hívségek igen nagy kegyelmet nyert ő Felsége előtt és nem csak Audientziára bocsátotta őket, sőt ezeknek birájoknak 1—15 aranyat nyomó emlékeztető arany érmet adni

*) Hogy a zsidók által rendezett ünnepély igen szép lehetett, már az is bizonyítja, hogy a »Wiener Zeitung« egy külön mellékletet ad annak elbeszélésére.

méltóztatott; a többinek 20 arany és 20 ezüst apróbb emlékeztető pénzeket osztatott ki.

Az ünnepély részletes leírását közli ezenkívül Schauff J. N., »Die Feyerlichkeiten bey der Krönung Leopold des II.« 86. 90. és 99. oldal.

Az ó-budai hitközség multjának méltó emléke az ottani gazdag levéltár. Ideje volna, hogy az ott halomszámra fekvő becsesebbnél-becsesebb történeti kuffóket, melyeknek értékéről a mult szeptember hónapban volt alkalmam meggyőződni, avatott kéz feldolgozná; nyereség lenne ez a magyar zsidók történetére és a nagyhirű község egykori fényének ismeretére nézve.

Budapest

Büchler Sándor.

AZ ERŐSEK.

— Elbeszélés, a kisvárosi zsidó népeletről. — (11)

híra: Bernstein A.

Salme egészen nekimelegedve az isten dicsőítésének, bámulatos volt az, hogyan röpi és csakugyan az első volt, aki Mendelt, nem de a térdét körülölelte.

Aztán a többi iramodó is odaérkezett. A fekete Nucho a filigran járásorvoscskát, az egyszer meglődult strázsamester ellenben a fekete Nuchót előzte meg egy fejhószszal. És a sarkukban hanyatt homlok rohant valamennyi. Mindnyájan ujjongtak, mindnyájan kiabáltak, mindnyájan kérdezősködtek, mindnyájan egymás elébe igyekeztek; csak Mendel ballagott mint valami kolosszus lassan és biztosan és egyes tagolt szavakban nyújtott fölvilágosítást. Csupa lelkesedésből senkinek sem jutott eszébe, hogy terhétől Mendelt megszabadítsa. Amit szakadozottan mondott el, az is elég érdekes volt arra nézve, hogy valamennyiök figyelmét lekösse. — A két koronovi rabló az erdőcskében megtámadta a zsandárt, lerántotta lováról, fején megsebesítette és valószínűleg eltörte az egyik lábát is. A vágató paripa a zsandár segélykiáltásai odaszóllították Mendelt, aki szerencsére még elég jókor érkezett, hogy a letépertnek életét megmentse. Az egyik zsványra jó ütést mért, melytől az összerogyott, s hogy utóbb Mendel a másik zsványra esett, módot nyújtott neki — a menekülésre. Csakhogy úgy állította Mendel, ez a zsvány alig bírja soká az ő ütését, a másik meg guzba kötve ott fekszik az erdőn. A zsandár magánkívül volt, s ezért, amint megjegyezte: »magával hozta» őt. Magáról csak annyit mondott, hogy a fejére ütést kapott, és úgy hiszi, hogy vérzik, de hát ez mit sem tesz.

Mikor már megérkezett a piacra, akkor erősködött a strázsamester, hogy: »Adszá Mendel, majd én viszem.« »Pár lépésnyi az egész«, szólt Mendel szerényen és nyugodtan tartott a hivatali felsőbbség

udvarára, ahol a zsandárt, aki még mindig eszmélet nélkül volt, letette egy padra és fejtől odaült melléje, hogy egy jót fujjon, izzadságát letörölje arcáról és hogy megtapogassa a tarkóját, a hova az ütést kapta.

A seb nem volt könnyű; a vér nyakán patakzott: de nem szólt felőle. Csak mikor a fiatal lelkű polgármesterné legnagyobb elragadtatással megszorította a kezét és a vért észrevette, engedett az ő rábeszélésének, bement a hivatalos szobába, kimosta a sebet, hogy utána bekössék.

Mig a polgármester sajátkezüleg szorította vissza a toladókat a hivatalos helyiség udvaráról, a filigran járásorvoscska a patyikkussal annak rendje és módja szerint élesztgette a zsandárt, a német lelkész és a polgármesterné pedig sajátkezüleg kinálták Mendelt a hivatalos szobában friss vízzel és törülközőkkel, vérzését elállították és Mendel csodálkozására egyre a »keresztényiesített«-ét dicsérgették: addig, a lakosság apraja-nagyja ott nyüzsgött elragadtatva a piacon és a tömeg között, mely isten bölcsesége folytán sok mindenféle dolgot dicsőített, melyek közül a legfőbb az maradt, hogy ez a pandur, ha isten megsegíti, »a zsidókat többé nem fogja üldözni« —; a derék strázsamester, ez a pártatlan mindkét felekezetnek alapos ismerője, megdönthetetlenül megállapította, hogy Mendelnek »igazi zsidó szive van!

— Zsidó szive van! — szólt Salme, kezeit összefonva, — olyan zsidó szive van, aminő Chaskel gibornak és Mayer gibornak az ő elődeinek volt!

A kedélyek izgatottságának folyása valamennyi-jüket ott fogta a piacon, de a Malke csöndes szobájában is olyan jelenet készült, mely még mélyebben fog beleszolgálni a szivekbe.

Határt nem ismerő boldogsággal hozta meg a derék öreg Genendel a nap meglepő eseményének hírért. Sir és lelkesedésében egyre magasztatja az istent és úgy véli, hogy szive áradásának ma nem szabad gátot vetnie; de épp ma ünnepélyesebb Malke és Hendele komolyabb mint különben, de alig értesültek a történetekről, mindkettőnk közös elhatározás rabjává lesz, mely Genendelt csodálatra indítja és szavát veszi.

— Hendele gyeregem, — kiált föl a nagyanya, és megerősödve pattan föl székéről. — Nincs időnk a beszédvel való elvesztegetésre! Öltünk magunkra legszebb ünneplőnket és menjünk előre jó kedvvel és örömmel, amint eléje siettek Izrael asszonyai a hősnek, dallal, dicsérettel és tánczozal az egész nép élén!

(Folytatjuk).